

בס"ד

ספר

אלף – פלא

אותיות מתחלפות בתורה

~~

~~

~~

~~

~~

~~

~~

~~

~~

~~

~ לעילוי נשמת ~

רבי יעקב בן רבי אליעזר זיידל ליפשיץ זצ"ל

נלב"ע בכ"ו תמוז - שנת תשע"ח

רבי יעקב זאב בן רבי ישראל לב זצ"ל

נלב"ע בכ"ז חשוון - שנת תשע"ט

~~~

~~

מודיעין עילית

yamoshuki@gmail.com

5.....	תלמוד בבלי
7.....	רש"י פירושי המקרא – אותיות מוצא
8.....	רד"ק – אמות קריאה – אהו"י
10.....	רמב"ן - חילופי אותיות בודדות
12.....	ר' חיים פלטיאל
12.....	א"ב ג"ד – אבג"ד
16.....	אי"ק בכ"ר – מספר קטן
18.....	חזקוני
18.....	ספר אור זרוע - לתלמיד הרוקח
19.....	ספר פרדס רמונים
20.....	ספ' פנים יפות
20.....	החתם סופר
21.....	ספר תורה לשמה
21.....	כוזו במוכסז כוזו
23.....	למנ"ר
23.....	א"ח ב"ז
24.....	חילופי העברית והארמית
25.....	א
26.....	ב
27.....	ג
28.....	ד
29.....	ה
30.....	ו
31.....	ז
32.....	ח
33.....	ט
34.....	י
35.....	כ
36.....	ל
37.....	מ
38.....	נ
39.....	ס
40.....	ע
41.....	פ
42.....	צ

43.....ק

44.....ר

45.....ש

46.....ת

47.....ך

48.....ם

49.....ן

50.....ף

51.....ץ

תלמוד בבלי

מסכת שבת¹: אמרי ליה רבנן לרבי יהושע בן לוי: אתו דרדקי האידנא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותייהו:

1. אל"ף בי"ת - אלף בינה, גימ"ל דל"ת - גמול דלים, מאי טעמא פשוטה כרעיה דגימ"ל לגבי דל"ת - שכן דרכו של גומל חסדים לרוץ אחר דלים. ומאי טעמא פשוטה כרעיה דדל"ת לגבי גימ"ל - דלימציה ליה נפשיה. ומאי טעמא מהדר אפיה דדל"ת מגימ"ל - דליתן ליה בצינעה, כי היכי דלא ליכסיף מיניה. ה"ו - זה שמו של הקדוש ברוך הוא, ז"ח ט"י כ"ל - ואם אתה עושה כן, הקדוש ברוך הוא זן אותך, וכן אותך, ומטיב לך, ונותן לך ירושה, וקושר לך כתר לעולם הבא. מ"ם פתוחה מ"ם סתומה - מאמר פתוח מאמר סתום, נו"ן כפופה נו"ן פשוטה - נאמן כפוף נאמן פשוט, ס"ע - סמוך עניים, לישנא אחרינא - סימנין עשה בתורה וקנה אותה. פ' כפופה פ' פשוטה - פה פתוח פה סתום, צד"י כפופה וצד"י פשוטה - צדיק כפוף צדיק פשוט. היינו נאמן כפוף נאמן פשוט! - הוסיף לך הכתוב כפיפה על כפיפתו, מכאן שנתנה התורה במנוד ראש. קו"ף - קדוש, רי"ש - רשע. מאי טעמא מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש? אמר הקדוש ברוך הוא: אין אני יכול להסתכל ברשע. ומאי טעמא מהדר תגיה דקו"ף לגבי רי"ש - אמר הקדוש ברוך הוא: אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמותי. ומאי טעמא כרעיה דקו"ף תלויה - דאי הדר ביה ליעייל. וליעול בהך? מסייע ליה לריש לקיש, דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן, בא ליטמא - פותחין לו, בא ליטהר - מסייעים אותו. שי"ן - שקר, תי"ו - אמת. מאי טעמא שקר מקרבן מיליה, אמת מרחקא מיליה? שיקרא - שכיח, קושטא - לא שכיח, ומאי טעמא שיקרא אחדא כרעיה קאי, ואמת מלבן לבוניה? - קושטא - קאי, שיקרא - לא קאי.

2. א"ת ב"ש - אותי תעב, אתאווה לו? ב"ש - בי לא חשק, שמי יחול עליו? ג"ר - גופו טימא, ארחם עליו? ד"ק - דלתותי נעל, קרניו לא אגדע? עד כאן מדת רשעים; אבל מדת צדיקים: א"ת ב"ש - אם אתה בוש, ג"ר ד"ק - אם אתה עושה כן גור בדוק, ה"ץ ו"ף - חציצה הוי בינך לאף, ז"ע ח"ס ט"ן - ואין אתה מזדעזע מן השטן, י"ם כ"ל - אמר [שר של] גיהנם לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, לים כל!

3. אמר הקדוש ברוך הוא: אח"ס בט"ע גי"ף - אני חס עליהם מפני שבעטו בגי"ף, דכ"ץ - דכים הם, כנים הם, צדיקים הם, הל"ק - אין לך חלק בהן, ומרז"ן ש"ת - אמר גיהנם לפניו: רבונו של עולם, מרי, זניני מזרעו של שת!

4. אמר לו: א"ל ב"ם, ג"ן ד"ס, להיכן אוליכך - לגן הדס, ה"ע ו"ף - אמר גיהנם לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, עיף אנכי, ז"ץ ח"ק - הללו זרעו של יצחק, ט"ר י"ש כ"ת - טר, יש לי כיתות כיתות של נכרים שאני נותן לך.

רש"י: אמר ליה אח"ס בט"ע גי"ף - אלפא ביתא היא אצל א"ת ב"ש, וכולן סדורות בספר יצירה. ובמהרש"א חידושי אגדות: ואמר א"ת ב"ש כו'. אח"ס בט"ע כו' א"ל ב"ם אלו חלופי אותיות הם בספר יצירה הם בסודות נסתרים בחילוף אותיות ואלו ינוקי הוו דרשי להו ברמיזות לשכר הצדיקים ולעונש הרשעים.

מסכת סוכה²: אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: יצר הרע מסיתו לאדם בעולם הזה, ומעיד עליו לעולם הבא. שנאמר מפנק מנוער עבדו ואחריתו יהיה מנון, שכן באטב"ח של רבי חייא קורין לסהדה מנון.

¹ ק"ד, א'.

² נ"ב, ב'.

1. רש"י: באטב"ח - אלפא ביתא הוא: א"ט ב"ח ג"ז ד"ו הרי עשירות, י"צ כ"פ ל"ע מ"ס הרי מאות, ק"ץ ר"ף ש"ן ת"ם הרי אלפים, ונשארו הנ"ך שלא היה לה"א בן זוג בעשירות, ולא לנו"ן בן זוג במאות לפי סדר האותיות, ולא לכ"ף בן זוג באלפים, וחברם יחד, נמצא דרך אלף בית זה סהדה - מנון, סמ"ך מן מ"ס במקום מ"ם, ה"א מן ה"ן במקום הנו"ן דלי"ת מן ד"ו במקום וי"ו, ועוד ה' במקום נו"ן.
2. רבינו חננאל: שכן בא"ט ב"ח קורין לסהדה מנון פירוש כגון א"ת ב"ש ג"ר ד"ק. וא"ל ב"ם ג"ן ד"ס וכיוצא בהן. ואלו האותיות של א"ט ב"ח כה הן א"ט ב"ח ג"ז ד"ו י"צ כ"ף ל"ע מ"ס ק"ת ר"ש. הן האותיות שאצל סמ"ך ה"א דל"ת ה"א שהוא סהדה יבא מהן מנון וכן חילוף.
3. חכמת שלמה: רש"י בד"ה באטב"ח כו' נ"ב באטבח אלפא ביתא הוא א"ט ב"ח ג"ז ד"ו הרי עשירות י"ץ כ"ף ל"ע מ"ס הרי מאות ק"ת ר"ש הרי חמש מאות נשאר ה"ן שלא היה לה"א בן זוג בעשירות ולא לנו"ן במאות לפי סדר האותיות וחברם יחד נמצא כו' ע"כ הגירסא ברש"י בספרים מדויקים וכן הביאו בפ"י ע"י ופ"י זה שנכתב בספרים שלנו הוא פ"י הערוך ולא של רש"י והוא מונה אותיות הכפולים אחר ק"ר ש"ת ר' מ' נ' פ' פ' פ' ואז יהיה הך' פשוטה ה' מאות ומ' סתומה ו' מאות והנו"ן פשוטה ז' מאות וממילא פ"א פשוטה ח' מאות והצ' פשוטה ט' מאות א"כ ק"ץ הוא אלף וכן ר"ף ש"ן ת"ם וק"ל. רק הך' פשוטה נשארה בלי חיבור אבל קשה לי לפי הערוך שלא מצינו בכל אותיות שאר אלפ"א בית"א שישמשו בו אותיות כפולות אם לא באלפ"א בית"א האמיתית ועוד קשה למה ה' אחרונה של סהדה מתחלפת במקום נו"ן פשוטה מאחר ששי"ן מתחלפת בנו"ן פשוטה וק"ל ועוד קשה הך' פשוטה נשארת בלי חיבור כלל לא באותיות ממש ולא בין אותיות כפולות ודו"ק אבל לפרש"י שאינו חושב האלפ"א בית"א עם הכפולים כדרך כל אלפ"א בית"א הנאצלים א"כ לא קשה מידי וכן נ"ל עיקר:
4. מהרש"א - חידושי אגדות: דהיינו באטב"ח הוה מנו"ן סהדה כפרש"י כשתצטרף ב' אותיות מיחידות הוי עשרה א"ט ב"ח ג"ז ד"ו וכשתצטרף ב' אותיות מעשירות יהיה מאה י"ץ כ"פ ל"ע מ"ס וכשתצטרף ב' אותיות ממאות יהיה אלף ק"ץ ר"פ ש"ן ת"ם כי אותיות הכפולות מנצפ"ך נתוספו על כ"ב אותיות ג"כ לצורך מספר כאותיות הפשוטות עד אלף כי הך' פשוטה ה' מאות ומ' סתומה ו' מאות נ' פשוטה ז' מאות פ' פשוטה ח' מאות פ' פשוטה ט' מאות שאם תזווגם כלם יהיה המספר עד אלף וסימן האלף לך שלמה אבל אותיות הנ"ך שהיא ה' מיחידית ונ' כפופה מעשירות וך' פשוטה ממאות לית להו זוג והם בעצמם זוגין להיות מתחלפים כי הכא נ' ממנון במקום ה' סהדה. וק"ק דהא נו"ן אחרונה דמנון נ' פשוטה היא ולא יבוא במקומה ה' אלא ש' היא זוגה ולא הוה סהדה בה' אחרונה וצ"ע:
5. ערוך לנר: ברש"י ד"ה באטבח. ועוד ה' במקום נון. הקשה במהרש"א ח"א דהא אות תמורה של נון פשוטה אינו ה' אלא ש' והניח בצ"ע וכן הקשה המהרש"ל ג"כ ולענ"ד לק"מ שהרי הדרשה היא שהוי לי' לכתוב קרא סהדה אלא שתחת זה נכתב התמורה מנון וא"כ באמת העיקר ה"ל לכתוב מנון בנון כפופה לבסוף ורק מפני שאין דרך הכתב לכתוב נון כפופה בסוף התיבה הוחלפה בנון פשוטה אבל באמת אם העיקר יהי' מנון וממנו נעשה התמורה אז תהי' התמורה סהדש:
6. שפת אמת: שם בגמ' באטב"ח קורין לסהדה מנון, המהרש"ל ומהרש"א הקשו דהא נון פשוטה מתחלף בשין באטב"ח ע"ש, ולדידי לק"מ דמ"מ בלשון אטב"ח על סהדה כותבין מנון ונהי דשם כותבין מנון ב' נונין כפופין מ"מ בפסוק דנון דבסוף תיבה פשוטה היא מנון:

רש"י - מס' סוכה³: וגימטריאות - דברים הלמדין בלשון גימטריא, כגון: שש"ך - בבל בא"ת ב"ש, כשדים - לב קמי בא"ת ב"ש, סהדה - מנן בא"ט ב"ח, וכן לפי מנין האותיות, כגון: סתם נזירות שלשים יום - מקדוש יהיה, יהי"ה בגימטריא שלשים הוו.

ושם - מסכת פסחים⁴: אך חלק - אכין ורקין מיעוטין, אלמא: מקצת היום מותר ומקצתו אסור, ומעתה יש לנו לחלק: חציו לאיסור וחציו להיתר, ואיכא דאמר: אך הוא חץ בגימטריא דאח"ס בט"ע גי"ף דכ"ץ, ותופס ח' תחת אל"ף וצדי במקום כ'.

לכאורה, היוצא מפורש בגמרא, אלפא ביתא של אתב"ש, אח"ס בט"ע, אלב"מ, אטב"ח המיוחסת לר' חייא, ועיין חילופי גרסאות. אך בקדמונים מסתבר שהבינו הא"ב הראשונה ג"כ כשיטה וסדר מסוים אשר מתחלף. בשו"ת חתם סופר ראה גם א"ב של תשר"ק כאן. לקמן עסקנו בדבר.

רש"י פירושי המקרא – אותיות מוצא

1. בפרשת קדושים: לכך אני אומר שלשון רכיל לשון הולך ומרגל, שהכ"ף נחלפת בגימ"ל, שכל האותיות שמוצאיהם ממקום אחד מתחלפות זו בזו, בי"ת בפ"א ובוי"ו, גימ"ל בכ"ף וקו"ף, נו"ן בלמ"ד ורי"ש, וזי"ן בצד"י וכו'.
2. ישעיהו: ד"א נטושה כמו לטושה כל אותיות אשר מוצאיהם קרובים להיות ממקום אחד מתחלפות זו בזו נו"ן בלמ"ד כענין שנא' לעשות לו נשכה כמו לשכה:
3. נחום: נפושו - כמו נפוצו וכל האותיות היוצאת ממוצא אחד מתחלפות זו בזו זי"ן שי"ן סמ"ך צד"י כולן יוצאין מסוף הלשון ושולי השניים:
4. פרשת חיי שרה: ולטושים - הם בעלי אהלים המתפזרים אנה ואנה ונוסעים איש באהלי אפדנו, וכן הוא אומר והנה נטושים על פני כל הארץ, שכן למ"ד ונו"ן מתחלפות זו בזו:
5. פרשת נשא: מלאה קטרת - גימטריה של קטרת תרי"ג מצות, ובלבד שתחליף קו"ף בדל"ת על ידי א"ת ב"ש ג"ר ד"ק:
6. שמואל: אל פשטתם - למ"ד מתחלפת בנו"ן כמו ויעש לו נשכה בספר עזרא כמו לשכה:
7. תהלים: מעם לועז - עם שפת לשון אחר שאינו לה"ק, וחבירו את עם נועז לא תראה עם עמקי שפה וגו', ונו"ן ולמד נחלפות זו בזו כמו נשכה שהוא לשכה בספר עזרא:
8. איוב: בעת יזורבו - ל' יצורבו כחום השמש וכו' צ' מתחלפת בז' כמו צעקה זעקה: יזורבו - לשון ונצורבו בה כל פני' וכמו אש צרבת:
9. שם: מה נמרצו - כמו קללה נמרצת לשון דבר דבור על אופניו וכן נמלצו לחכי כולן ל' מליצה הם ולמ"ד מתחלפת ברי"ש וכו'.
10. שם: כמלך עתיד לכידור - לא מצאתי דמיונו ויש לפותרו באותיות המתחלפות רי"ש בדלית כמו אשכנז וריפת שבתורה אשכנז ודיפת וכן כתים ודודנים אף כאן לכידור כמו לכידוד וכו'.
11. שם: ולא יעלוס בו - וכן יעלוז וכן יעלוץ שלשתן מתחלפות:
12. שם: יראו עיניו כידו - שברו, ואיני יכול למצוא לו דמיון בתורה כי אם לפי ענין הפסוק נראה שבר וכן הרב לא מצא לו דמיון: (כידו - לשון אידו א' מתחלף בכ"ף):
13. שם: ל"א אגלי כמו אגני טל כמין אגנות פלגים שהטל נתון בהם למ"ד מתחלף בנו"ן, וכן בספר נחמיה נשכה כמו לשכה:

³ דף כ"ח א'.

⁴ דף ה' א'.

14. וברבי אליהו מזרחי - פרשת וישב: [יום הולדת את פרעה] יום גנסיא. פירוש: יום הלידה, כי הלידה נקראת בלשון יון ינישי"א והיו"ד והגימ"ל שוין במבטא, והשי"ן בלשון יון הוא סמ"ך בלשוננו.

אבן עזרא

פרשת שמיני: הרחם אמר הגאון, שהוא בלשון קדר **בחלופ חי"ת בכ"ף**, כי בכתבם אות אחד להם וכו'.

רד"ק – אמות קריאה – אהו"י

כנראה, המקור בדבר אמות קריאה וחילופיהם, בגדולי קדמוני המדקדקים, ויסודו בספר יצירה, וכך כל אלפא ביתא, כרש"י הנ"ל.

1. אבן עזרא - בראשית שיטה אחרת – ויסכרו - כמו: כל עושי שכר, כי הסמ"ך והשי"ן שוים כי הם קרובים במבטא. כמו: בשורי מהם. ורבים ככה. והוא כמו 'ויסגרו', רק לא יתחלף הכ"ף בגמ"ל. אין אות מתחלף רק אהו"י לבדם וטי"ת - בתי"ו בבנין התפעל. וה"א - בתי"ו בסוף המלה, בעבור כי יש להם דמות אחד:

2. ובפירוש המשנה לרמב"ם - פאה⁵: ואמרו עולים אע"פ שהפסוק עולם לא יקשה בעיניך לפי שזה בדרך דרש, ומכללי הלשון העברי שאמות הקריאה מתחלפות זו בזו ונשמטות בכתב דרך אי הקפדה וכו' ושם מסכת סוטה פרק ה משנה ה: לא, אף על פי שהוא כתוב באלף הרי הוא מורה לפעמים הוראה חיובית. ולו, אף על פי שהוא כתוב באו הרי הוא מורה לפעמים הוראה שלילית. וכבר הזכיר טעם הדבר מי שדבר על אמות הקריאה, ולפיכך זה שנ' לא איחל, לדעתו אין בכתבתו באלף או [בואו] כדי להסיר הספק בין החיוב והשלילה.

3. וברד"ק - פרשת נח: ויסכרו בכ"ף כמו בגימ"ל, וכן "כי יסכר פי דוברי שקר":

4. שם: הוצא - כתיב בוי"ו בחלופ היו"ד פ"א הפעל בוי"ו נסתרת כמנהג ברוב, וקרי ביו"ד נראת כמשפט, וכן "הושר לפני דרכך" יישירו נגדך וכו'.

5. שם: ודדנים - שני דלתין, ובדברי הימים רדנים בריש ראשונה ושם כתבנו טעם החלופים, והדל"ת והרי"ש קרובים במכתב, לפיכך טעו הרואים בכתב השם ראשונה, יש קראו בדל"ת ויש קראו ברי"ש, ומשה רבינו קראו בדלית, לפי שבאתהו רוח הקודש ועזרא כתב בריש להודיע כי הם בכתובים אלא שיש קורא בדל"ת ויש ברי"ש, וכן ריפת ודיפת. ויוסף בן גוריון כתב כי הם אשר שכנו על נהר דודנו:

6. ושם - פרשת וישלח: ופניאל ביו"ד ופנאל בוי"ו אחד הוא כי אותיות אהו"י מתחלפות:

7. שם - שופטים: צלול - כתיב בוי"ו וקרי ביו"ד ואחד הוא כי אותיות אהו"י מתחלפות וכו'.

8. שם - שמואל: כלו בבית - כמו כלאו והוא מבעלי הה"א כמו לא כלה ממך אשר כלתני היום הזה או הוא מבעלי האל"ף ובא כדרך בעלי הה"א וכן מלו תוכך חמס כמו מלאו ונשו את כלמתם כמו ונשאו כי כבר נשתמשו בזה הענין בשתי לשונות בה"א ובאל"ף לפי שדרכם להמיר זה בזה וכו'.

9. שם: ותאמרו לו - יש מפרשים כמו לא באלף כי אותיות אהו"י מתחלפות והנכון כמשמעו כמו שת"י וכו'.

10. שם: וחמש צאן עשוות - כן כתוב בשני ווי"ן וקרי עשויות ביו"ד ואחד הוא כי אותיות אהו"י מתחלפות וכו'.

⁵ פרק ה' משנה ו'.

11. שם: אל פשטתם היום - כמו אן פי' כי חיילות פושטים ורצים בארץ לשלול שלל ולבז בז
כמו לשכה ונשכה וכן תרגם יונתן לאן אתנגדתון יומא דין והחכם רבי יונה פירשו בחלוק עי"ן
לאל"ף ויהיה מי מסתתר עמו כלומר על מי פשטתם וכו'
12. שם - מלכים: ויבו ירבעם - כתוב בוי"ו וקרי באל"ף ואחד הוא כי אותיות אהו"י מתחלפות:
13. שם: ובשגיב - כתיב בוי"ד וקרי בוי"ו כמו פעי פעו עלין עלון כי אותיות אהו"י מתחלפות:
14. שם - ישעיהו: מעזנים - הנו"ן במקום אות הכפל שהיה משפטו מעוזזיה ולהקל הקריאה
החליפו אות הכפל בנו"ן, וכן כי לא תמנו כמו תממו:
15. שם: שיט - כתוב בוי"ד וקרי שוט בוי"ו ואותיות אהו"י מתחלפות:
16. שם: אושר - כתוב בוי"ו וקרי אישר בוי"ד, והענין אחד כי אותיות אהו"י מתחלפות:
17. שם - ירמיהו: סוסים מוזנים - כתיב בוי"ו וקרי בוי"ד ואותיות אהו"י מתחלפות והוא כמו
הפוך מזונים מן מזון וכו'
18. שם: כלה מקללוני: והומרה ה"א קלה בוי"ו כמנהג ההחלפה במקומו וכו'
19. שם: שרותך כתוב בוי"ו וקרי בוי"ד והענין אחד ואותיות אהו"י מתחלפות:
20. שם: אשכים ודבר - האל"ף במקום ה"א השכם כי אותיות אהו"י מתחלפות ונכתבה יו"ד
המשך שלא כמנהג עם הצר"י ברוב:
21. שם: את שפרורו - כתיב בוי"ו וקרי בוי"ד והענין אחד ואותיות אהו"י מתחלפות וכו'
22. שם: כי מעלה הלחות - כתיב וקרי הלחית וי"ו ויו"ד מתחלפים כמשפט וכו'
23. שם: עולם - כתיב בוי"ו עילם קרי בוי"ד ואותיו אהוי מתחלפות:
24. שם: הרים שובבים - כתוב בוי"ד וקרי בוי"ו ואותיו אהו"י מתחלפות וכו'
25. שם: ואת יתר האמון - כמו ההמון כי אותיות אהו"י מתחלפות וכן כתוב במלכים ההמון וכו'
26. שם - יחזקאל: ויאמר אלי, צפועי - כתיב בוי"ו וקרי צפיעי בוי"ד ואותיות אהו"י מתחלפות
וכו'
27. שם: ותירגם יונתן מלדנא והוא כמו בעברי וישב חרבו אל נדנה וכן בארמית אתכרית רוחי
אנא דניאל בגו נדנה בחלוק נו"ן בלמ"ד כמו נשכה ולשכה:
28. שם: ויש מפרשים אבחת טבחת בחלוק אל"ף בטי"ת באלפא בית' דא"ט ב"ח ויונתן תירגם
קטלי חרבא וכו'
29. שם: בן אדם היו לי בית ישראל לסיג - לסוג כתיב בוי"ו וקרי בוי"ד כי אותיות אהוי מתחלפות
וכו'
30. שם: לכן, ונתתיך לבג לגוים - לבג כתיב וענינו מאכל כמו פת בג וקרי לבז והענין אחד כי
המאכל הוא משל על הבזה והגימ"ל והזי"ן מתחלפין באלפא ביתא דא"ט ב"ח:
31. שם: מוסדות הצלעות - כתיב בוי"ד וקרי בוי"ו ואותיות אהוי מתחלפות וכו'
32. שם: [ואתוקיהא] - כתיב בוי"ו אחר התי"ו וקרי בוי"ד ואותיות אהוי מתחלפות וכו'
33. שם: כה אמר ה' גה גבול - גה כמו זה וכן תי"י דין תחומה והגימ"ל זי"ן באלפא ביתא
דאטב"ח וכמוהו לבג לבז:
34. שם - הושע: עינותם - כתיב בוי"ד אחרי העי"ן וקרי בוי"ו שהאותיות אהו"י מתחלפות וכו'
35. שם - יואל: נאות מדבר - אהלי הרועים יקראו נאות והוא בחלוק וי"ו באל"ף מן נוא וכו'
36. שם - זכריה: ויאמר ה' אלי השליכהו אל היוצר - אמר הנביא שאמר לו האל יתברך שישליך
זה הכסף אל היוצר ופי' המפרשים כמו האוצר כי אותיות אהו"י הם מתחלפות וכו'
37. שם - תהלים: ודכה ישח. ודכה כתיב בוא"ו וקרי בוי"ד, והוא"ו והיו"ד מתחלפין.
38. שם: הכל סר, סר מדרך הטובה. ויש מפרשים כמו סג, כמו שאמר בספר השני כלו סג,
והוא מן נסגו אחור, והענין אחד, והגימ"ל רי"ש בא"ת ב"ש ג"ר וכו'
39. שם: ממכלאותיך, כמו: גָזַר מִמְּכָלָה צֶאֱן, והה"א והאל"ף מתחלפים.

40. שם: וכנה, לפי מקומו נטיעה. ויש אומרים כי הוא כמו וגנה בגימ"ל, כי הכ"ף והגימ"ל ממוצא אחד וכו'.
41. שם: דברי הימים: ובני דישון חמרן - בריש ובתורה חמדן בדל"ת וכבר כתבתי טעמי החילופין וכו'.
42. שם: ואישי הוליד - באל"ף וביו"ד אחד הוא כי אותיות אהו"י מתחלפות:
43. שם: נמואל וימין - נמואל הוא ימואל הנזכר בפרשת ויגש אליו ובפרשת וארא ונזכר גם בפרשת פנחס נמואל לנמואל משפחת הנמואלי וכן תראה ברוב השמות בעברי בשמות בני אדם ובשמות הערים כי אינם קופדים בחילוף אות אחת או שתיים בשם, ופעמים קוראים אותם בשני שמות שאינם דומים זה לזה וקורא אותם במקום אחד בשם האחד ובמקום אחר בשם האחר:
44. שם: היך אביא אלי - כמו איך כי אותיות אהו"י מתחלפים, וכן בה"א והיך יוכל עבד אדוני זה?:
45. שם: להרפא וכו' - והוא כתוב באל"ף בזה הספר בזה הענין בשתי מקומות, ובספר שמואל כתיב בה"א ואותיות אהו"י מתחלפות:
46. שם: ובמלכים מקוה כתיב בה"א ובדברי הימים כתיב באל"ף כי אותיות אהו"י מתחלפים:

רמב"ן - חילופי אותיות בודדות

1. פרשת מקץ: לקמצים - קומץ על קומץ יד על יד היו אוצרים, לשון רש"י. ותרגום אונקלוס לאוצרים, כי החפירות העשויות בארץ לאוצרים או לדברים אחרים יקראו קמצים. באחת הפחתים תרגם יונתן בחדא מן קומציא, וכן כל פחת תרגם קמצא, והוא קרוב מן חופר גומץ, כי הגימ"ל תשמש בכאן כמו קו"ף, כאשר תשמש כמו כ"ף באל יחסר המזג, מן מסכה יינה, וכנה אשר נטעה ימינך, שהוא כמו גנה, ויסכרו מעינות תהום, כטעם ויסגרו על ארץ מכורתם, מכורותיך ומולדותיך, וסכרתי את מצרים, הכ"ף והגימ"ל בהם שוים:
2. פרשת בשלח: נשפת ברוחך וכו' - ורש"י פירש לשון הפחה, כמו וגם נשף בהם ויבשו. ויפה פירש. ודעתי עוד שענינו כמו בבי"ת, נשבת ברוחך, מלשון כי רוח ה' נשבה בו, ישב רוחו יזלו מים, כי שתי האותיות האלה ישמשו בענין אחד, כמו על גפי מרומי קרת, על גבי, אם בגפו, וכן ורכוש להם יבזור, בזר עמים, לשון פזור. וכן בשמות יחליפו אותם, שובך, שופך: ולרבותינו במשנה הבקר לענים הבקר, כמו הפקר, ומן עבשו פרודות יאמר עפוש, ואמר בן פקועה במקום בן בקועה, מפני שנבקעה ומצאו שם בן תשעה חי. וכן על דעתי הכפישני באפר, הכבישני, מלשון ומלאו את הארץ וכבשוה, יכבוש עונותינו. ובלשונם עוד מדה כפושה, כמו כבושה:
3. שם: דק מחספס - על דעת אונקלוס מן מחשוף הלבן, חשף ה', בחלוף השי"ן בסמ"ך וכו'.
4. פרשת משפטים: ובכתוב הזה משתדר להצלותה, משתדל ועושה תחבולות: ועל דעתי מזה הלשון הוא ומרד ואשתדור מתעביד בה, מרד ותחבולה רבה, כי יחליפו האותיות האלה אף בלשון הקדש, מזלות ומזרות, נמלצו ונמרצו, מפלשי עב מפרשי עב.
5. פרשת תרומה: והקשות שם כולל הקנים והסניפין, אולי בעבור פצולן יקראו כן בחלוף הצדי"ק בשי"ן, כמו ויראו יושבי קצוות מאותותיך, כחלוף צדי"ק ושי"ן במלת שחוק:
6. פרשת תצוה: ולא יזח החושן וכו' - והקרוב אלי כי הוא כמו יסח, מן בית גאים יסח ה', ובוגדים יסחו ממנה, ענין נתיצה ונתוק, בחלוף הסמ"ך והזי"ן, כמו יעלזו חסידים בכבוד, נתעלסה

באהבים. ונתצתם את מזבחותם, נתסו נתיבתי. וכן ושמרתם את משמרת הבית מסח, מהנתץ, יזהירם שלא יפרד אחד מהם וינתץ את המשמר.

ואולי גם כן ולמזח תמיד יחגרה, להרס ונתיצה, יאמר שיחגור הקללה תמיד עד שיהרס וינתץ בה כאשר אחרים מתאזרים בחגורתם. אין מזח עוד, אין הריסה עוד, יאמר לצור עברי באנשי ארצך כיאור אל ארץ תרשיש שהיתה סוחרתך, ואין הריסה ופירוד עוד, שלא יפרד אחד מכלכם משם ולא ישוב לצור כי תחרב לגמרי. הנפרד ממעמד חביריו יקרא הורס, כלשון אל יהרסו אל ה' לראות, וכתוב ממעמדך יהרסך, וכן ומזיח אפיקים רפה, נתיצת האפיקים, הם הנחלים השוטפים והורסים ההרים והגאיות. ומזח בשקל מצח, שניהם בעלי הנו"ן, כי הוא מלשון נצוח, כי חוזק הראש במצח:

ומצנפת של כהן גדול אינה קרויה מגבעת בשום מקום, אבל בכהן הדיוט אמר הכתוב מגבעות, ואף היא מצנפת היא, אלא שקושר בה כל ראשו ומעלה הכפלים עליו כעין מגבעת שהוא קובע כדברי אונקלוס, כי מגבעת כמו מקבעת, כאשר אמרתי בסדר ויהי מקץ בחלופי הגימ"ל והקו"ף וכו'.

7. פרשת קדושים: בקרת תהיה וכו' - ואני סובר שהיא מלה יחידית בכתוב אבל היא מורגלת בלשון ארמית ובדברי רבותינו, מלשון הפקר. כי עיקר הלשון הבקר, כמו שאמרו בית שמאי אומרים הבקר לעניים הבקר ובית הלל אומרים עד שיבקר אף לעשירים כשמיטה. ותנן נמי אוכלין על המובקר אבל לא על השמור. ותרנגם יונתן אנשים רקים ופוחזים סריקין ובקריין, כלומר בעלי הבקר, בשקריהם ובפחזותם, ובקרותהון, ואמרו כי תשמטנה ונטשתה תרגמו הירושלמי ותבקרנה, וכן בכל מקום במשנה הלשון בבי"ת. אבל הרגילו בגמרא לומר ממנו הפקר, כי האותיות האלה מתחלפות אצלם תמיד, כאשר אומרים מן עבשו פרודות עפשו, וכן בכתוב במקומות הרבה כמו שהזכרתי בפסוק נשפת ברוחך וכו'.

8. פרשת דברים: ויתכן שנקרא "חוי" על שם שהיה נחש עלי דרך, ונקרא "חורי" על שם חור פתן. כי השמות ישמרו הטעם ויחליפו המלות, כמו זרח וצחר מן וצמר צחר, אתונות צחורות. וכן יעשו לשבח, יכנו יעקב שהוא לשון מרמה או לשון עקלקלות ויקראו אותו ישרון, מן תם וישר וכו' ועל דעתי העוים הם החוים, כי המנהג בכתוב שיחליפו השמות כאשר אמרנו בהיותם מורים על ענין אחד, והנחש יעות עצמו בדרך. ובבראשית רבה אמר ר' אלעזר ברבי שמעון שהיו בקיאים בעפרות כנחש, בגלילא צוחין לחויא עויא. ונהגו בו חכמים לקרותו עכנא ולקרותו חכינא. ואמרו ויעתר לו וישמע תחנתו, אמר רבי לוי בערביא צוחין לחתירה עתירה. ואמרו איכה יעיב באפו ה', אמר רבי חמא בר' חנינא איך חייב ה' ברוגזו, אית אתרא דצוחין לחיבא עיבא. חוקים עוקים, ומורגל הוא בלשון. ומה עויא אומר בדבר זה, על רבי חייא. וכן נהגו רבותינו לומר על "היסח הדעת" שהוא במקום "היסע הדעת", ובירושלמי לעולם "הסיעו", ובמשנה, והסיע עצמו מלאכול. וכן אמרו המפרשים בעושו ובאו כל הגוים, שהוא חושו. ובמכילתא, ר' יאשיה אומר על תקרי ופסחתי אלא ופסעתי, שהמקום ב"ה מדלג על בתי בני ישראל, עשאו מלשון פסיעות בחלוקף חיי"ת בעי"ן.

9. פרשת כי תצא: והנראה בעיני לפי פשוטו, כי לא תתעמר הוא כמו לא תתאמר, מלשון יתאמרו כל פועלי און, וכן את ה' האמרת היום, וכן ובכבודם תתימרו, בחלוקף האל"ף ביו"ד וכו' ושמוש העי"ן והאל"ף כאחד מורגל בלשון, פדעהו מרדת שחת, פדאהו, כמו שפירשתי במלת פתע, וכן מעשה צעצועים, כמו באל"ף, מן הצאצאים והצפיעות, הבנים והבנות, כי תרגום כרובים כרביא. ובלשון חכמים, עומדות אומדות, בקיאים בקיעין, עדין אדין, עורכי הדיינין ארכי, עריס אריס. ושנינו חלב כדי גמיעה, ושאלו בגמרא, גמיעה או גמיאה, ותרצו, הגמיאיני נא מעט מים, ואעפ"כ אומרים ממנו מגמע, לא יגמע ופולט אבל מגמע ובולע. ובמשנה במסכת כלים בתוספתא שנינו מרדא במקום מרדע, ואין מקפידין כלל בחלוקף שתי אותיות הללו, וכן במקומות רבים:

10. פרשת וזאת הברכה: וכימך דבאך - הנראה לי במלה הזאת שהיא כמו זבאך, כי האותיות האלה יתחלפו תמיד, יאמר שבתה מדהבה במקום מזהבה, וכל הארמית כן בכל לשון זביחה, וכן כל לשון זכירה, וכן זהב זקן זנב, זרה הלאה, ורבים, ובלשון זיבה עצמה זב וזבה בכל לשונם יתחלפו לדל"ת. ואמר ימי נזעכו במקום נדעכו, וכן זחלתי ואירא כמו דחלתי.

החידושים הם בחילופי ד = ז, וחילופי ל = ה.

ר' חיים פלטיאל

1. פרשת וישלח: ויותר יעקב לבדו. כמו לכדו, שהניח פכים קטנים, ב' וכל מתחלפים.
2. פרשת ויחי: בחרבי ובקשתי. תרגום בצלותי ו[ב]בעותי, דח' וה' מתחלפים והוא ליה כמו בהרבי שזה תפילה כמו אל תרבו תדברו, ובקשתי כמו וּבְקָשְׁתִּי ופשטיה חרבי זה הלשון העשוי כחרב וקשתי זה הפה העשוי כקשת.
3. פרשת שמות: זה שמי לעולם. אהיה האמור בפסוק ראשון, וזה זכרי, יי האמור בפסוק שיני, ועל זה שכתוב זה שמי המיוחד משמע יהיה כי וי"ו [ו]י"ד מתחלפות כדכתיב ויקרא שמה חוה כי היא הייתה אם כל חי, אלמא וי"ו זו תחת יו"ד, וכן מה הוא לאדם, כמו הויה [וכן] משמע לשון היה ומשמע לשון הוה לפי שהוא לשון היה הוה ויהיה.
4. פרשת אמור: וקדשתו וכו' פ' האשה דרשינן מניין שאם לא רצה דפנו, משום דד' ור' מתחלפות ואל תקרי וקדשתו אלא וקרשתו לשון קרש דהיינו דופן.
5. פרשת במדבר: לגולגלותם דשמעון עשוי' כמגירה ד' משיכות (?) ול' וכל מתחלפות באלפא ביתא דא"ת ב"ש וד' מגירות הם כ"ד סימן לכ"ד אלף שנפלו משבט שמעון במעשה דזמרי בן סלוא.
6. פרשת נשא: ביום הראשון. בים כתיב, לפי שקפץ נחשון תחילה לים זכה להיות מקריב תחילה, ולכך נקרא שמו נחשון שקפץ תחילה לנחשול של ים ונ' מתחלפת לל' כמו נשכה לשכה, וזש"ה הייתה יהודה לקודשו, אל תקרי לקודשו אלא לקדשו שירד תחילה בים.
7. פרשת דברים: ובין גרו. פרש"י בין תנור לכריים וכו' וי"מ מדכתיב גרו דהוי כמו כירו דג' וכל מתחלפים, רכיל, וירגל וכו'.
8. פרשת האזינו: אני אמית. בא"ת ב"ש מתחלף א' לת' ומ' לי', וכן אותיות של צדקה ה' לצ' וד' לק', רמז שהצדקה תציל ממות.

החידושים הם אי"ק בכ"ר אצל בעלי התוספות, שלא זכרו חז"ל או רש"י, רד"ק, רמב"ן.

עיי' לדוגמא ברבי אליהו מזרחי: ויש מפרשים דממלת "לבדו" מפיק ליה אל תקרי "לבדו" אלא [לכדו]. והוא שבוש בלי ספק, כי אין כח לדרוש "אל תקרי" אלא לתנאים ולאמוראים בלבד, אבל חוץ מהם, אפילו הגאונים, אין כח בידם לעשות זה וכו'.

החסידי אשכנז ראשונים הם להזכירה, וכגון ר"י החסיד, תלמידו הרוקח, עם תלמידו האור זרוע. לקמן הארכנו בזה.

חידוש אחר בחילופי ד = ה.

א"ב ג"ד – אבג"ד

ספר השם:

פירוש השם לרבינו האי גאון זצ"ל

בראשית. ב' נהפכת בא"ב ג"ד תחתיה א' זהו אות הראשון, ר' תחתיו באלב"ם הוא ט', ותחת הט' היא ב' באח"ס בט"ע, זהו אות שני. א' תחתיו י' מן אי"ק בכ"ר, ותחת הי' היא ג' מן א"ל ב"ר, זהו אות שלישי. ש' תמורתה י' מן אלב"ם זהו אות הרביעי. י' באה תחתיו א' מן אי"ק. ותחת הא' ת' מן א"ת

ב"ש ת' זהו אות חמישי. ת' נעשה כ' באלב"ם, וכן באח"ס בט"ע נעשה פ' זהו אות ששי. הרי ו' אותיות מן השם שהיא תיבה אחת ונזדמן זה בו כמנין בראשית.

בר"א. ב' באטב"ח נעשה ח', וח' באלב"ם נעשה ק' זהו אות שביעית. ר' בא"ת ב"ש נעשה ג' וג' באלב"ם נעשה נ', ונ' בא"ת ב"ש נעשה ט', ותמורת ט' מאלב"ם נעשה ר' ישיב ר' למקומו וזהו אות ח'. א' באלב"ם נעשה ל', ול' באטב"ח נעשה ע' זהו אות ט'.

אלקי"ם. א' בא"ת ב"ש נעשה ת', ות' באבג"ד נעשה ש' זהו אות י'. ל' באטב"ח ע', וע' באח"ס בט"ע ר', ור' באלב"ם ט', זהו אות י"א. ה' באטב"ח נ' זהו אות י"ב. נשלמה תיבה שנית. י' באבג"ד היא ט', וט' בא"ת ב"ש נ' זהו אות י"ג. מ' באלב"ם ב', וב' באבג"ד היא ג' זהו אות י"ד.

א"ת. א' בא"ת ב"ש היא ת', ות' באטב"ח היא ק', וק' בא"ת ב"ש היא ד', זהו אות ט"ו. ת' בא"ת ב"ש היא א', וא' באי"ק בכ"ר היא י', זהו אות י"ו.

השמי"ם. ה' באח"ס בט"ע ל', ול' בא"ת ב"ש כ', זהו אות י"ז. ש' באבג"ד ר', ר' באבג"ד ש'. זהו אות י"ח. נשלמה תיבה שלישית. מ' באלב"ם נעשה ב' זהו אות י"ט. י' בא"ב ג"ד ט', זהו אות כ. מ' באח"ס בט"ע ר'. זהו אות כ"א.

וא"ת. ו' בא"ל ב"ם כ', וכן בא"ב ג"ד צ'?, זהו אות כ"ב. א' בא"ת ב"ש ת', זהו אות כ"ג. ת' בא"ט ב"ח ק', וק' בא"ב ג"ד ר', ור' בא"ת ב"ש ג'. זהו אות כ"ד. נשלמה תיבה רביעית.

האר"ץ. ה' בא"ל ב"ם ע', וע' באח"ס בט"ע ט', וט' בא"ב ג"ד ח', זהו אות כ"ה. א' בא"ת ב"ש ת', ות' בא"ת ב"ש א', וא' הוא ק' מאי"ק בכ"ר. זהו אות כ"ו. ר' בא"ת ב"ש ג', וג' בא"ב ג"ד ד' זהו אות כ"ז. צ' בא"ל ב"ם ז', וז' באטב"ח י', וי' בא"ב ג"ד ט', זהו אות כ"ח. התחל מן והארץ להשלים מ"ב אותיות.

והאר"ץ. ו' באטב"ח ד', ד' בא"ב ג"ד ג', ג' בא"ל ב"ם נ', זהו אות כ"ט. ה' בא"ל ב"ם ע' זהו אות ל'. נשלמה תיבה חמישית. א' באי"ק י' זהו אות ל"א. ר' בא"ת ב"ש ג', זהו אות ל"ב. צ' באח"ס בט"ע כ', וכן באתב"ש ל'. זהו אות ל"ג.

הית"ה. ה' בא"ת ב"ש צ', וצ' בא"ב ג"ד ב'? זהו אות ל"ד. י' באטב"ח צ', צ' באלב"ם ז'. זהו אות ל"ה. ת' באטב"ח ק' זהו אות ל"ו. נשלמה תיבה שישית. בה' אחרונה למה לא מצאנו צירוף כך רשמוהו ולא שמענו בו כלום.

תה"ו. ת' בא"ב ג"ד ש', זהו אות ל"ז. ה' בא"ת ב"ש צ', וצ' באבג"ד ק'. זהו אות ל"ח. ו' כמות שהוא זהו אות ל"ט.

ובה"ו. ו' באבג"ד ה', וה' באתב"ש צ', זהו אות מ'. ב' באי"ק בכ"ר כ', וכן באבג"ד י'. זהו אות מ"א. ה' באבג"ד ו', וו' באתב"ש פ', פ' באח"ס בט"ע ת' זהו אות מ"ב. [הגה"ה: ה' באח"ס בט"ע ל', ול' באלב"ם א', וא' באתב"ש ת' זהו אות מ"ב]. נשלמה תיבה שביעית.

הרי אלו כתיקון כשלמדנו מראש בלי צירוף נמסרה לנו, אות ששית הוא סוף תיבה ראשונה. ובצירוף מצאנוהו צ'. ובראש תיבה רביעית נמסר לנו פ', ובצירוף מצאנוהו כ'. ובראש תיבה חמישית נמסרה לנו ה' ובצירוף מצאנוהו ח'. והוחזק בלבנו כי הצירוף הוא טוב. ובגמרא בעשרה יוחסין שם בן מ"ב אין מוסרין אותו אלא למי שהוא צנוע ועומד בחצי ימיו ואינו כועס ואינו משתכר ואינו עומד על מדותיו, ואין לגלותו אלא בטהרה מעוטף בטלית כמלאך ה' ויושב באימה ביראה ברתת ובזיעוכו'

הרי י"ב זוגות, כי ס' שמנו במקום ו' של שם, על כי אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן חפ"ף טצ"ץ ס' אצל ו', כי ו' פעמים י' הם ס', וזה יוסה את יוסה וכו'

מצאתי שפירש הגאון רב האי בקבלותיו משם אתני"ק גלי"ל בר"א, וקודם אתני"ק כתוב אש כמשמעו אש אכלה הוא, אתני"ק א' כמשמעו, ת' לא' מא"ת ב"ש, ל' לא' מא"ל ב"ם, הרי הו"א, הרי אש אוכלה

הוא, שגם זה שם, כשתשים בו מופתח י"ה, י' לא' מא"י ב"ך, י' ל' במקומה הרי א"ל. ב' לק' מא"ץ ב"ק, ד' למ' מא"ק בכ"ר, מ' לנ' מא"ב ג"ד, א' כמשמעו, הרי קנ"א, ד' לא' מא"ד ב"ה, ל' י' במקומם עומדים הרי אלי. ת' לא' מא"ת ב"ש, א' לצ' מא"ץ ב"ק, ו' לת' מא"ף ב"ץ, ו' לר' מא"ס ב"ע הרי צו"ר, י' למ' מא"ת ב"ש, ה' לב' מא"ד ב"ה, ו' לר' מא"ס ב"ע, ה' לא' מא"ה ב"ו, הרי יהו"ה. מ' לא' מא"ם ב"ן, ק' לה' מא"ס ב"ע, ה' לל' מא"ח ב"ט, מ' לה' מא"ט ב"י, נ' לי' מא"ה ב"ו, א' למ' מא"ם ב"ן, א' לל' מא"ל ב"ם, מ' לב' מא"ל ב"ם, ת' לפ' מא"ג ד"ת, ה' לל' מא"ח ב"ט, ו' לכ' מא"ו ב"ז, א' לר' מא"ר ב"ש, א' לו' מא"ו ב"ז, ל' לכ' מא"ת ב"ש, ה' לט' מא"ה ב"ו, א' לק' מא"ק ב"ר, ס' לה' מא"ך ב"ל, ה' למ' מא"ט ב"י, ח' כמשמעו, ת' לי' מא"ם ב"ן, י' למ' מא"ת ב"ש, מ' כמשמעו, הרי חיי"ו. פ' לי' מא"ח ב"ט, ר' לה' מא"ע ב"ף, ב' לו' מא"ה ב"ו, ר' לה' מא"ע ב"ף, ת' ר' מפורש לעיל. א' לנ' מא"נ ב"ם, ס' לא' מא"ס ב"ע, י' לא' מא"י ב"ך, ט' לר' מא"ת ב"ש, ר' לי' מא"ך ב"ל, הרי נאדר"י. ל' לב' מא"ך ב"ל, א' לכ' מא"ך ב"ל, ט' לח' מא"ב ג"ד, הרי בכ"ף. פ' לי' מא"ח ב"ט, ר' לה' מא"ע ב"ף, הרי י"ה. י' לג' מא"ע ב"ף, ט' לב' מא"ח ב"ט, ו' למ' מא"ח ב"ט, ו' לר' מא"ס ב"ע, הרי גבו"ר. ד' למ' מא"י ב"ך, ג' לל' מא"י ב"ך, ר' לח' מא"ם ב"ן, י' למ' מא"ת ב"ש, א' לה' מא"ה ב"ו, הרי מלחמ"ה. חוסנ"א זהו חסי"ן, ובלשון אחר טהו"ר. ח' לט' מא"ב ג"ד, ו' לה' מא"ב ג"ד, ס' לו' מא"י ב"ך, נ' למ' מא"ב ג"ד, מ' לר' מאח"ס, הרי טהו"ר. ועדיין נשאר א', א' לע' מא"ע ב"ף, י' למ' מא"ת ב"ש, ל' למ' מ' לנ' מא"ב ג"ד, י' במקומה, ה' לנ' מא"י ב"ך ו' למ' מאח"ס, הרי עיני"ם. א' לי' מא"י ב"ך, ת' לה' מא"ץ ב"ק, הרי י"ה.

אלו הן כ"א אלפין ביתי"ן:

אב בג גד דה הו וז זח חט טי יכ כל למ מנ נס סע עפ פצ צק קר רש שת תא.
 אג בד גה דו הז וח זט חי טכ יל כמ לנ מס נע ספ עץ פק צר קש רת שת תב.
 אד בה גו דז הח וט זי חכ טל ימ כנ למ מע נפ סץ עק פר צש קת רא שא תג.
 אה בו גז דח הט וי זכ חל טמ ינ כס לע מפ נצ סק ער פש צת קא רב שג תד.
 או בז גח דט הי וכ זל חמ טנ יס כע לפ מצ נק סר עש פת צא קב רג שד תה.
 אז בח גט די הכ ול זמ חנ טס יע כפ לצ מק נר סש עת פא צב קג רד שה תו.
 אח בט גי דכ הל ומ זנ חס טע יפ כצ לק מר נש סת עא פב צג קד רה שו תז.
 אט בי גכ דל המ ונ זס חע טפ יצ כק לר מש נת סא עב פג צד קה רו שז תח.
 אי בכ גל דמ הנ וס זע חפ טצ יק כר לש מת נא סב עג פד צה קו רז שח תט.
 אכ בל גמ דנ הס וע זפ חצ טק יר כש לת מא נב סג עד פה צוקז רח שט תי
 אל במ גנ דס הע ופ צצ חק טר יש כת לא מב נג סד עה פו צצ קח רט שי תכ
 אמ בנ גס דע הפ וצ זק חר טש ית כא לב מג נד סה עו פז צח קט רי שכ תל
 אנ בס גע דפ הצ וק זר חש טת יא כב לג מד נה סו עז פח צט קי רכ של תמ
 אס בע גפ דצ הק ור זש חת טא יב כג לד מה נו סז עח פט צי קכ רל שמ תנ
 אע בפ גצ דק הר וש זת חא טב יג כד לה מו נז סח עט פי צכ קל רמ שנ תס
 אפ בצ גק דר הש ות זא חב טג יד כה לו מז נח סט עי פכ צל קמ רנ שס תע
 אצ בק גר דש הת וא זב חג טד יה כו לז מח נט סי עכ פל צמ קנ רס שע תפ
 אק בר גש דת הא וב זג חד טה יו כז לח מט ני סכ על פמ צנ קס רע שפ תצ

אר בש גת דא הב וג זד חה טו יז כח לט מי נכ סל עמ פנ צס קע רפ שצ תק
אש בת גא דב הג וד זה חו טז יח כט לי מכ נל סמ ענ פס צע קפ רצ שק תר
את בא גב דג הד וה זו חז טח יט כי לכ מל נמ סנ עמ פע צפ קצ רק שר תש
תמו כ"א אלפ"א ביתו"ת.

והנני אכתוב לך אחד ועשרים אלפ"א ביתו"ת אחרים כאשר תמצאם רשומים למעלה.

אל בת גש דר הק וץ זף חע טס ין כם
אב גת דש הר וק זץ חף טע יס כן לם
אג דת הש ור זק חץ טף יע כס לן בם
אד בג הת וש זר חק טץ יף כע לס מן
אה בד ות זש חר טק יץ כף לע מס גן
או בה גד ות חש טר יק כץ לף סע נם
אז בו גה חת טש יר בק לץ מף נע דס
אח בז גו דה טת יש כר לק מץ נף סע
אט בח גז דו ית כש לר מק נץ סע הף
אי בט גח דז הו כת לש מר נק סצ עף
אכ בי גט דח הז לת מש נר סק עצ וף
אלו הם י"א.

והרי לך י"א אחרות.

אל בכ גי זט הח וז מת נש סר עק פץ
אם בל גך די הט וח נת סש ער פק וץ
אנ בם גל דך הי וט זח סת עש פר צק
אס בן גם דל הכ וי זט עת פש צר חק
אע בס גן דם הל וכ זי חט פת צש קר
אפ בע גס דן הם ול זך חי צת קש טר
אץ בף גע דס הן ומ זל חך תי קר חש
אק בץ גף דע הס ון זם חל טך רת יש
אר בק גץ דף הע וס זן חם טל יך שת
אש בר גק דץ הף וע זס חן טם יל כת
את בש גר דק היץ וף זע חס טן ים כל.

כל שמות המפורשים והקדושים אינן יוצאין בצירוף אלא מחמשה אלפא ביתו"ת אלו,

1. מא"ב ג"ד,

2. מא"ת ב"ש,

3. מא"ל ב"ם,

4. מאח"ס בט"ע,

5. מאי"ק בכ"ר.

אף על פי שיש שיוצאים מאלו אלפא ביתו"ת שכתבנו.

אי"ק בכ"ר – מספר קטן⁶

1. ספר כפתור ופרח⁷: מצאתי באלפא ביתא דרבי עקיבא, אי"ק, בכ"ר, גל"ש, דמ"ת, הנ"ך, וס"ם, זע"ן, חפ"ף, טצ"ץ ואמר א' מעשר אל י', וי' מעשר אל ק', וכן כל האלפא ביתא, נמצאת כולה מעשר זו מזו וקודש. וכבר ידעת ר' ה' מאות, ס' ו' מאות, ו' שבעה מאות, ק' שמונה מאות, ו' תשעה מאות. ע"כ. וזה לא נמצא לפנינו.

2. ספר חסידים⁸: כתיב ואל תטוש תורת אמך א' אחד מ' ארבעים ר' פשוטה ת"ק כמנין ישראל כלומר אל תטוש תורת ישראל. ברית עולם ושומר הברית: אמך א' אחד מ' ארבעים ר' פשוטה ת"ק וכו' זה המספר הוא באלפא ביתא דאי"ק דמ"ת הנ"ך וכו' דמספר א' אחד ומ' ארבעים ור' ת"ק ועמ"ש הרב המפרש.

3. ספר גימטריאות⁹: נפש באטב"ח הכן - לומר, הכן לבך ונפשך לאהבת יראת בוראך. נפש באי"ק בכ"ר לחה - "כי [ה]דם הוא הנפש". וכשהאדם מקיז דם, הליחה יוצא, וחלש ומתקרר; כי הנפש קשורה בדם, וחמה, כשלהבת בגחלת.

4. ספר אור זרוע¹⁰: אלף בית גימל דלת: בית בא"ת ב"ש שמ"א והם אותיות אש"ם ג' בא"ל ב"ם נ' ל' בא"ל ב"ם א' ומ' כדקאי קאי נמצא גמ"ל הוא נמ"א והם אותיות נא"ם ואותיות אמ"ן ג' באי"ק בכ"ר שת"ל דל"ת באי"ק בכ"ר משק"ה הילכך דרישנא אל"ף בי"ת אהוב שמא ושנא את הודאי. שתהיה רואה את הנולד ולעולם תאמר איך אעשה זאת שמא אבוא לידי חרטה וחשוב להיכן הדבר נוטה: ענין אחר אלף פיך לומר שמ"א אש"ם כשאתה יושב ועוסק בתורה הזהר בלימודך דאע"ג דיש לך רשות לפלפל ולהקשות ולתרץ ולפרש הזהר שלא תפרש ותתיר את האסור או תאסור את המותר ולא תטהר את הטמא ולא תטמא את הטהור דאמר רבי אלעזר כשם שאסור לטהר את הטמא כך אסור לטמא את הטהור אלא כשיעלה בלבך לפרש הלכה שלך אלף פיך לומר שמא אשם יהיה בפירוש זה שאני מפרש שמא אין פירוש זה נכון ומתוך שאתה ירא שלא תבוא לידי אשם אתה בא להעמיד הדבר על בוריו דסמך ליה גמ"ל והם באלב"ם נא"ם אמ"ן כלו' כשתאלף פיך לומר שמ"א אש"ם אז נא"ם אמ"ן שתהא הלכתך ברורה ותהא תורתך אמונה וכשתורתך ברורה ואמונה אז תהא דולה מבאר מים חיים שבידך ומשקה לעולם מתורתך הברור' ואמונ' שכן דל"ת באי"ק בכ"ר משק"ה:

⁶ עיין קולמוס על גיליונות 62, 66.

⁷ פרק כ"ה.

⁸ סימן תתק"ע.

⁹ עניינים שונים - סימן קס"א.

¹⁰ חלק א' - אלפא ביתא סימן כ"ג.

5. ספר ישועות משיחו¹¹: ואמרו "ושמונים במעלה עשן אצל בני קרח", הוא להודיע דימוי אחר שיהיה לזמן הגלות בממשלת רומי עם הימים שישבו ישראל בארץ מימות יהושע עד גלות בבל וכו' והנה ר"ש ב"נ חשש אל המספר הגדול שהם שמונה מאות שנה ולא חשש אל המספר הקטן, וכנגדם אמר "ושמונים במעלה עשן", לפי שכמו שאמרתי שלקח חמש שנים במקום חמישים, להיות דיבור דרך חידה כבר לקח בחידתו זאת שמונים במקום שמונה מאות. וגם כפי דרך סכום מספר אותיות האלפא ביתא כבר זכרו החכמים שאות פ' פשוטה תשמש במקום שמונה מאות כמו שתראה באלפא ביתא דאי"ק בכ"ר. ובעלי הגימטריאות ישתמשו פעמים רבות בזה הדרך בעצמו, אות הפ' במקום שמונה מאות ואות הפ' עולה שמונים, וע"כ לקח שמונים במקום ת"ת וכו' ועל זה אמר השלם ר"ש בר נחמני וכו' והודיע שיתמידו "עד עת קץ" שהוא בביאת המשיח. וגם בזה המאמר ר"ל "עד עת קץ", כיון השלם לבאר ענין גדול מזמן הגאולה המחויבת וכו' והוא שכאשר בעת קץ תעשה מאות הצד"י תשע מאות כאשר הוא מספרה באלפא ביתא דאי"ק בכ"ר, ובחברה אל מספר שאר האותיות שבמלת ע"ת ק"ץ יהיה כולם אלף ת"ע וכו'.

6. ספר סדר היום¹²: קלע עולה אחד באלפא ביתא של אי"ק בכ"ר. שם: סידור הקערה של ליל הסדר: עוד שמעתי סדר אחר מפי חכם מקובל וראיתי לכתבו אם ישר בעיני השומע יקח קערה חשובה בכל הבא מידו ויסדר בה י"ב דברים וכל דבר בו' חלקים עולים ע"ב חלקים רמז לשם בן ע"ב י"ו שבכוחו רגע הים ויצאנו ממצרים ואלו הם י"ב דברים גפן תאנה ורמון בשר ביצים דגים חזרת עולשין חרוסת מצה מלח כרפס ורומזים לד' טורי אבן שכל טור ג' אבנים. הטור הא' אדם פטדה וברקת כנגדם ענב ג' אותיות כנגד ג' אותיות אדם ע' כנגד א' שכן מתחלף באותיות אחה"ע נ' כנגד ד' שכן מתחלף באותיות דטלנ"ת ב' כנגד המ"ם שכן מתחלף באותיות בומ"פ. תאנה במקום פטדה תי"ו כנגד הפ' שכן מתחלף באותיות אלפא ביתא דא"ע ב"ם ג"ן ד"ס ה"ל ו"ך ז"י ח"ט פ"ת צ"ש ק"ר. אלף במקום ט' שכן מתחלף באלפא ביתא דא"ט ב"ח. נ' במקום דל"ת שכן מתחלף באותיות דטלנ"ת ה' בה'. רמון במקום ברקת ר' במקום בי"ת שכן מתחלף באלפא ביתא דאי"ק בכ"ר. מ' במקום ר' שכן מתחלף באלפא ביתא דאח"ס בט"ע גי"ף [דכ"צ] הל"ק ומ"ר. ו' במקום ק' באלפא ביתא דאח"ס ב' הלק"ו? נ' במקום תי"ו באותיות דטלנ"ת. הטור הב' נפך ספיר ויהלום כנגדם בשר דגים ביצה. בשר במקום נפ"ך בחילוף? דגים כנגד ספיר. ביצה כנגד יהלום ואם לא ימצא בהם חלוף נעשה חלוף עד שיבוא. וכן הטור הג' לשם שבו ואחלמה כנגד חזרת עולשין חרוסת ולא ידעתי אכנה. הטור הד' תרשיש שהם ישפה כנגד מצות מלח כרפס: וע"ע בספר של"ה ע"פ שערי אורה ותולעת יעקב ופרדס.

7. מהרש"א¹³: ולפלא לציין כי גם בהמשך דברי המהרש"א שם לענין השם חנינה, יש ט"ס בהנדפס "וגם בשם זה יש בו שם ד' בחילוף נו"ן אחד בה"א באי"ק בכ"ר ויהי' באותיותיו חן ה'", והוא פלא, דאע"פ שזה נכון דבאלפא ביתא דאי"ק בכ"ר [גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן חפ"ף טצ"ף] מתחלף ה"א בנו"ן, - מ"מ למה שינה את טעמו ממש"כ תחלה להחליף ע"י א"ת ב"ש, וכאן כתב אי"ק בכ"ר, [ובאמת בספר עשרה מאמרות בסוף מאמר אם כל חי, כתב לענין ינו"ן שמו של משיח שהוא עולה שם הוי"ה ע"י שמחליפין אות ה"א בנו"ן ע"י אלפא ביתא "אי"ק בכ"ר"], אמנם גם כאן נדפס בח"א מהרש"א שבעין יעקב "בא"ט ב"ח וכו' וניכרים דברי אמת ע"פ שלשה עדים, כי הגירסא במהרש"א שבעין יעקב היא הנכונה בכל דברי המהרש"א בזה וכו'.

¹¹ חלק שני, העיון השני - פרק ב'.

¹² כוונת קריאת שמע והיחוד.

¹³ בדף על הדף - מס' סנהדרין.

8. ובחידושי אגדות - מנחות¹⁴: וע"פ דעת חכמי האמת בסוד נפש רוח נשמה דמיון כהן לוי ישראל דלכך היו ק' ברכות שמעשר מן המעשר מהם יבא לחלק הנשמה ברכה אחת שהיא חלק אלוה ממעל ורמז על זה חסר הא' ממאה שהיא הברכה האחת ממאה הברכות היא בסוד הנשמה ממעל ליראה ה' וגו' ובזולת הא' הוא מה שהוא מורה על דבר קטן אבל אם אות הא' שהוא חלק הנשמה נעשה מאה בסוד אי"ק וק"ל:

9. שו"ת יכין ובוועז¹⁵: והנוני"ן הפוכין כדי שלא יפסל ס"ת ביתר וחסר וכוונת הנוני"ן כנגד נ' שערי בינה שבהם נתנה תורה ונ' שני היובל הרי שני נוני"ן וכללם לרמוז ק' ברכות כלו' שבזכות ק' ברכות שמברכין ישראל העולם עומד והכונה כדי שיגיע לכהן ברכה א' מהמאה כי כאשר יברך בניה' מאה יהיה ללוי עשרה ולכהן א' וזהו סוד אי"ק וסוד היחיד רמוז כאן וכו' סימן קלה: וכמו שהאלף היא ראש כל מנין הנפרדים כן היו"ד ראש מנין העשריות והקו"ף ראש מנין המאות ומזה יצא סוד אי"ק שהוא סוד כהן לוי וישראל והוא סוד נפש רוח ונשמה וכו' נמצא שסוד מעשר מן המעשר הוא סוד אי"ק שאם אין ק' אין י' ואם אין י' אין א' א"כ יסוד כל המנין הוא אל"ף שהיא מורה על המציאות והאחדות שהכל נמצא ממנו ית' כמו החשבון נמצא מהא"לף וכו' 10. ובשו"ת ציץ אליעזר¹⁶: דהע"ה בודאי כיוון במאה לסוד הידוע למקובלים ע"ד אי"ק בכ"ר, ומסר הסוד לסנהדרין והם תקנו הברכות, אבל הוא לא תיקן שיברכו אלו הברכות, או מה נוסחן, אלא מסר זה לסנהדרין וחכמי דורו שהם יתקנו הברכות כטוב בעיניהם, והם תקנו אלו הברכות [שאנו מברכים בכל יום] ושהם על סדר העולם +פרישה בטואו"ח שם+

חזקוני

1. פרשת חיי שרה: לטושם מפוזרים כמו נטושים על פני השדה נו"ן מתחלפת בלמ"ד.
2. פרשת ויחי: ד"א עקרו שור לשון חומה כי החול"ם והשורק יתחלפו וכן התרגום תרעו שור סנאה וכו'
3. פרשת תצוה: ולא יזח לא יסח אותיות שמוצאיהם מקום אחד מתחלפות זו בזו כמו שפרש"י בפרשת קדושים.
4. פרשת חוקת: בעיי העברים כמו באיי אל"ף מתחלפת בעי"ן.
5. שם: את והב בסופה והב שם מקום בסוף גבולה של ארץ מואב שהלכו בו ישראל כמו בסופה מלאפום מתחלף בשורק דוגמא מול סוף מול הגלגל ותקח צפורה צור הביטו אל צור חוצבתם כיום אתמול כי ערוך מאתמול.
6. שם: את והב תיבה אחת והוא כמו אתיהב שהיו"ו מתחלפת ביו"ד כמו בהתודע יוסף שהוא מן ידע הוה גביר כמו היה וכו'
7. פרשת מטות: להניחו להניעו חי"ת מתחלף בעי"ן וראיה לדבר שהרי ויניעם ולהניחו תרגום שלהם שוה וכו'
8. *רבינו בחיי - פרשת מקץ: לקמצים. כמו לגמצים, מלשון: "חופר גומץ", כי החפירות העשויות בארץ יקראו קמצים, כי הקו"ף מתחלפת בגימ"ל באותיות גיכ"ק. וכן: "ויציקו את ארון האלהים", כמו ויציגו, מלשון: "והצגתיו לפניו".

ספר אור זרוע - לתלמיד הרוקח

אלפא ביתא

¹⁴ מ"ג ב'.

¹⁵ חלק א' סימן פ"א.

¹⁶ חלק י"ט סימן י"א.

1. אב גד הו זח טי כך למם נן סע פף צץ קר שת
2. אלף בית גימל דלת הא וו זיין חת טת יוד כף למד מם נון סמך עין פה צדי קוף ריש שין תיו
ס' אותיות כנגד ס' מסכתות
3. את בש גר דק הץ ופ זע חס טן ים כל
4. איק בכר גלש דמת הנך וסם זען חפף טצץ
5. אט בח גז דו - יצ כף לע מס - קץ רף שן תם - הנך
6. אחס בטע גיף דכץ הלק ומר זן שת
7. אל בם גן דס הע ופ זצ חק טר יש כת
8. אבג בגד גדה דהו הוז וזח זחט חטי טיך יכל כלם למן מנס נסע סעף [עפץ] [פצק] צקר קרש
[רשת] שתא תאב וכו'

אשריך ר' עקיבה שכתבך דוד המלך בנבואה בספרו ואשריך שהראה הקדוש ברוך הוא תורתך למשה רבינו כההיא דהקומץ רבה דאמר רב יהודה אמר רב בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות אמר לפניו רבונו של עולם מי מעכב על ידך אמר לו אדם אחד שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו ושעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות.

וכן אשכחן מכאן שהי' דורש אותיות כדתניא באלפא ביתא דר' עקיבה אמר ר' עקיבה אל"ף בי"ת גימ"ל אלף מלמד שאמרה תורה א"מ ל"מ פ"ך כדי שתזכה לחיי עולם הזה וכו' ד"א אלף אפתח לשון פה אמר הקדוש ברוך הוא אפתח פה של כל בשר ודם כדי שיהיו מקלסין לפני בכל יום וממליכין אותי בארבע רוחות העולם שאילמלא שירה וזמרה שמזמרין לפני כל היום לא בראתי את עולמי. ומנין שלא ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו אלא בשביל שאומרים שירה שנא' הוד והדר לפניו עוז ותפאר' במקדשו הוד והדר לפניו בשמים ועוז ותפארת בארץ. שמים מכסין הודו והארץ מלאה תהלתו שנאמר כסה שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ וכו' כדאי' באלפא ביתא דר' עקיבה.

ואשכחן דפלפול תורה גדול ומקובל לפני הקדוש ברוך הוא כההיא דפרק השוכר את הפועלים בב"מ שאמוראי' היו משתבחין בפלפול תורה ומפני שזהו כבודו של הקדוש ברוך הוא שמפלפלין בתורה כדי להעמיד דבר על בוריו וכדאמרי' התם ר' שמעון בן לקיש הוה מציין מערתא דרבנן שלא יכשלו הכהנים לעבור עליהם ולהאהיל שלא יארע תקלה ע"י צדיקים. כי מטא למערתא דר' חייא איעלמא מני' חלש דעתי' אמר שמא ח"ו לא פלפלתי תורה כמותו יצתה בת קול ואמרה לו תורה כמותו פלפלת תורה כמותו לא רבצת. כי הוו מנצו ר' חנינא ור' חייא אמר לי' ר' חנינא לר' חייא בהדי דידי קא מינצת דעבדי לתורה שלא תשתכח מישראל וכו'.

ואמרי' בשוחר טוב במזמור קמ"א הדורה היא ומשובחת שמועתו של ר' יוחנן ושל ר' שמעון בן לקיש שהיו יושבין ומפלפלין בה.

ואשכחן בפ' הבונה דדייקי ודרשי מילי מעלייתא באלפא ביתא דאפי' בימי יהושע בן נון לא אתמר כוותייהו:

הלכך מלאני לבבי אני יצחק ב"ר משה נב"ה המחבר זה החבור לפלפל באותיות של אלפא ביתא ולפלפל בהם כיד הקדוש ברוך הוא הטובה עלי נטויה ולברכה ולרויה. ונתתי את לבבי לדרוש אלף האותיות שלו ולקיים משמעותו לפי המדרש שאני מוצא שדרשו רבותינו וכתבו וכו'.

ספר פרדס רמונים¹⁷

עוד יש אלפא ביתות אחרות מצאנו מפוזרות בין דברי הספרים הישנים ואלו הם:

¹⁷ שער ל' פרק ה'.

הראשונה האלפא ביתא הישר והיא זאת:

1. אב גד הו זח טי כל מג סע פצ קר שת מנצפך:
2. אחס בטע גיף דכץ הלק ומר זנשת:
3. איק [בכר] גלש דמת הנך [וסם] זען חפף טצץ:
4. אל במ גן דס הע וף זץ חק טר יש כת:
5. אט בח גז דו הג [סם] על פך צי קת רש:
6. תשרק צפעם נמלך יטחז והדגבא

ספ' פנים יפות

פרשת אמור: לפמ"ש ז"ל דאותיות מתחלפות באותיות הקודמות וכו' ע"כ. בשער הכוונות¹⁸: ולכן הוא נקרא בשם אכדט"ם שהוא חילו' אלהים באבג"ד כנודע והוא מתחלף באותיו' שלפניו. ואמנם אות אלף אין אות לפניו ולכן אינה יכולה להתחלף אבל אות למד מתחלף באות כ' שלפניה ואות ה' באות ד' שלפניה ואות יוד באות ט' שלפני' ואות מם סתומ' באות מ' פתוח' שלפניה האמנם לפי שעתה היא בסוף התיב' אי אפשר להשאר פתוחה ולכן נכתבת סתומה. והנה שם הזה הוא יותר רחמים ופנימי משם אלהים כי הרי הוא בחי' האותיו' הקודמות לאותיו' אלהים ואלו היה מתחלף באותיות המאוחרו' לשם אלהים והוא שם במוכ"ן ודאי שהוא יותר דין ויותר חיצון משם אלהים וב' תמורות אלו נזכרו בס"ה בפרשת פקודי.

החתם סופר

שו"ת חתם סופר¹⁹: רק צריכין אנו להקדים איזה הקדמות. אחד, כי חז"ל במס' שבת פרק הבונה הזכירו ה' מיני אלפא ביתות, והם אלף בית, תשר"ק צפע"ס [נמל"ך], אתב"ש, אחסבט"ע, אלב"ם. ואי"ק בכ"ר מוזכר בזוהר. ואעפ"י כי יש עוד כמה מיני אלפא ביתות, אנחנו לא נחוש רק למה שהזכירו חז"ל בש"ס וזוהר כי מפיהם לבד אנו חיים. והנה לא הזכירו אותיות מנצפ"ך שם כ"א לגבי אלף בית הפשוט, ולא גבי אידך וכו'.

שנית תדע, כי אותיות מנצפך מקומם אחר כל אותיות כולם, כגון אחר ת' שמספרה ד' מאות תבוא ר' פשוטה ומספרה ה' מאות, אח"כ ס' סתומה שש מאות, אח"כ נ' פשוטה ז' מאות, אח"כ ק' פשוטה ח' מאות, אח"כ ק' פשוטה ט' מאות, ואח"כ אלף שמספרו אלף, נמצא כי א"ב נעוץ סופו בתחלתו, מתחיל באלף שמספרו אחד ומסיים באלף שמספרו אלף כמשמעו, נמצא כי א"ב הישר הולך עד אלף. משא"כ שארי ד' א"ב, היינו תשר"ק וא"ת ב"ש אח"ס בט"ע אלב"ם, שאין בהם מנצפך, אינם אלא עד ד' מאות וכו'.

היוצא מזה, שיש בא"ב ישר מספר ת"ק אלף ות"ק. אמנם בארבעה א"ב הנשארים תשר"ק א"ת ב"ש אלב"ם אח"ס בט"ע שאין בהם מנצפ"ך וכל א' מגיע רק עד ד' מאות וכו' והואיל שיש ארבע אלפא ביתא כנ"ל, צרף ד' פעמים שמונים אלף ב' מאות, יעלה למספר שלשה מאות אלף ועשרים אלף שמנה מאות. ואמנם אלפא ביתא של אי"ק בכ"ר שהוא קדוש מאוד ויש בו מנצפך כידוע מטבעו של אותו האלפא ביתא, והנה הוא גם הוא עולה למספר חמש מאות אלף וחמש מאות כמו אלף בית הישר וכו'.

הערות: תשר"ק צפע"ם לא מוזכר שם, וצ"ע. /מילואים/ במס' שבת שם נזכרו רק [ארבעה], והם: אלף בית, אתב"ש, אחסבט"ע, אלב"ם, ולא נזכר תשר"ק. ואודות מקור א"ב של תשר"ק ראה בזוהר

¹⁸ דרושי הפסח - דרוש ב'.

¹⁹ קובץ תשובות סימן נ"ב.

בראשית דף ב' ע"ב עיין שם, וגם שם לא נזכר בפירוש, וכמו"כ לא הובא כלל בהקדמת ספר אור זרוע [שכידוע שם מבאר כל סוגי הא"ב]. ויתכן, הואיל ותשר"ק מיסודו מסודר לפי הא"ב הרגיל, רק שהוא מסופו לתחלתו, הוא ממילא נכלל בא"ב מתחלתו, ואין צורך לפרט. ע"כ.

לענ"ד יש לומר שכוונתו היא מאחר שכל א"ב א"ת ב"ש מבוסס על א"ב תשר"ק כמובן למתבונן.

ספר תורה לשמה²⁰

והנה בספר הפרדס להרמ"ק ז"ל בשער הצירוף פ"ח כתב סדר מנין הגימטריאות קבלו בהם היותם תשעה ואלה שמותם כאשר כינו להם הקדמונים וכו'.

וענין תמורה הוא להמיר אות באות ברל"א שערים כאשר נבאר ויש חילוק בין צירוף לתמורה כגבוה שמים על הארץ והטעם כי הצירוף תשתפכנה אבני קודש ולא תתהפכנה מאותיות אלו לאותיות אלו זולת שהם בראש הצירוף ואותם שהם בראש הצירוף הם אותם שבסוף הצירוף אלא שהוא כמו גלגל המתגלגל מראשו לסופו ומסופו לראשו ונעשה ראש סוף, וסוף ראש. ראש תוך, ותוך ראש, וסוף תוך, ותוך סוף, והאותיות לעולם לא ישתנו ואף אם ישתנו הוא בסדרם, אבל התמורה הוא חילוף האותיות בכ"ב אלפא ביתות כאשר נבאר, כמו המשל שם ה' /אלקינו/ ה' המתחלף באבג"ד כוז"ו במוכס"ז כוז"ו. ובאתב"ש מצפצ"ף תכצמט"ף מצפ"ץ וכן בשאר אלפ"א ביתות עד כ"ב. ודרך זו משובחת מהגמטריא כאשר נבאר כי בגמטריא יתחלפו האותיות ואף אין מספר אלו כמספר אלו כי לפעמים משלש יעשו ארבע ומארבע שלש עכ"ל זלה"ה. והעתקתי לכם דברים הנז"ל ממנו אולי אינו מצוי הספר אצלכם.

גם ודאי ידוע לכם סדר כ"ב אלפ"א בית"א שבהם יתחלפו האותיות כי כבר הובאו בספר יצירה וקראום רל"א שערים מפני שהם רל"א זוגות. גם ודאי ידוע לכם שמלבד אלפא ביתות הנז' אשר זכר בספר יצירה הנה יש עוד אלפא ביתות אחרות אשר הובאו בכתבי רבינו האר"י זיע"א וכל אחת מהם גילה סוד שרשה ומקורה ואלו הם:

1. א"ל ב"ם ג"ן ד"ס ה"ע ו"ף ז"ץ ח"ק ט"ר י"ש כ"ת.
2. א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"ץ ו"ף ז"ע ח"ס ט"ן י"ם כ"ל.
3. אח"ס בט"ע גי"ף דכ"ץ הל"ק ומ"ר ז"ן ש"ת.
4. א"ט ב"ח ג"ז ד"ו ה"ן ס"מ ע"ל פ"ך צ"י ק"ת ר"ש.
5. אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן חפ"ף טצ"ץ.
6. אחה"ע גיכ"ק דטלנ"ת זסשר"ץ בומ"ף וכו'.

כוזו במוכסז כוזו

1. הלכות קטנות למרדכי - פרק הקומץ רבה²¹: ומנהג פשוט שכותב על המזוזה מבחוץ כנגד ריוח שבין פרשה לפרשה שדי וכן נגד ה' אלהינו ה' שם המתחלף באלף בית* ואין בזה הפסד לפי שהוא מבחוץ אבל מבפנים אסור [*לכתוב] אפילו אות אחת ולא לעשות חותמות כי אם צווי אדון כל לא תוסיף ולא תגרע סמ"ג: הגהות הרמ"א: * [והוא כוזו במוכסז כוזו (א)]
2. מחזור ויטרי²²: כוזו במוכסז כוזו. נהגו לכתוב מעבר לדף. כנגד ה' אלהינו ה'. אותיות שבאלף בית קדושות אחרי אותיות ה' אלהינו ה'. אחרי יו"ד כ"ף. אחרי ה"א וי"ו. וכן כולן וכו' ועיין המנהיג.

²⁰ סימן תנ"ו.

²¹ רמז תתק"ס.

²² סימן תקט"ו.

3. רבינו ירוחם²³: ויש ארצות שנהגו לכתוב שם של ד' אותיות כנגד יי' אלדינו יי' מבחוץ והן סמוכות להן באלפא ביתא והן כוזו במוכסז כוזו. וכן נהגו באשכנז ובצרפת וכו'.
4. ספר הנייר²⁴: מנהג פשוט שכותבין על המזוזה מבחוץ כנגד ריוח הפרשה שד"י וכן כוזו במוכסז כוזו כנגד יי' אלהינו יי' אחד, ואין בזה תוספת לפי שהוא מבחוץ וכו'.
5. מנהגי מהר"ש מנוישטט²⁵: שמעתי ממה"ר שלום היוצא לדרך יגע במזוזה, ויאמר בשמך טל אטלה, והוא בגי' של שם המפורש השם אחד ובגי' כוזו השם שכתב על המזוזה, ורמוז בקרא ויתן לך האלהים מטל השמים.
6. ספר מצוות קטן²⁶: ונהגו העולם לכתוב שדי מבחוץ כנגד חלק שבין פרשה לפרשה וגם כותבין השם היוצא מה' אלקים ה' אחד כנגדה וזהו השם כוזו במוכס"ז כוזו והן האותיות של אחר השם כל' אחר היו"ד יש כ"ף ואחר ההי"א יש וי"ו, וכן כל האחרות וכו'.
7. דרכי משה הקצר - יורה דעה²⁷: כתב מהרי"ל הרוצה לילך לדרך חוץ לעיר כשיוצא יניח ידו על המזוזה ויאמר בשמך טל אטלה כי טל בגימטריא כוזו וכו'.
8. פירושי סידור התפילה לרוקח²⁸: מן והוא רחום עד כי אל מלך חנון ורחום אתה שס"ז תיבות, כנגד ה' אלהינו ה' כוז"ו במוכס"ז כוז"ו עולה שס"ז, לומר לך כל האומרו בכוונת הלב כאילו קורא ק"ש באותיותיה וכו'.
9. ספר השם: השם שכותבין מעבר האחר של מזוזה י"ד אותיות מוחלפות באותיות שאחר אותיות של שם, ולמה אין השם מתחלף באותיות שלפני השם, כי אמרו אות שלפני השם נמחק אבל שלאחר השם אינו נמחק שכבר קדשו השם, וכיוצא בו קרא לתשיעי עשירי אינו קדוש לאחר עשר עשירי קדוש לפי שכבר השם קדשו.
10. ספר סודי רזי²⁹: ושם שד"י שומר מן המזיקים, בצל שד"י יתלון נאמר בשיר של פגעים. ולכך כותבין במזוזה שד"י, וברזל שעל המזוזה נוקבין כדי שיהיה נקרא וניכר שם שד"י להבריח המזיקין. כי יהו"ה בא"ת ב"ש מצפ"ץ עולה בגי' ש', הרי שי"ן משד"י עולה בא"ת ב"ש שם של הקדוש ברוך הוא, וד"י כנגד י"ד אותיות של כוז"ו במוכס"ז כוז"ו שכותבין במזוזה. ואפרש לך סוד אלו י"ד אותיות שמות הקדושים. כוז"ו הוא הוי"ה בחלוק א"ב אותיות המאחרות כך י' סמוך לכ', ה' סמוך לו', ו' סמוך לז', ה' סמוך לו', הרי כ' חילוף י', ו' חילוף ה', ז' חילוף ו', ו' חילוף ה'. וכן בדרך זה במוכס"ז הוא אלהינו ב' סמוך לא', מ' סמוך לל', ו' אצל ה', כ' סמוך לי', ס' סמוך לנ', ז' לו'. כוז"ו ה', הרי אלו י"ד אותיות שלש שמות ה' אלהינו ה'. לכך כותבין אלו י"ד אותיות בעבר השני כנגד ה' אלהינו ה'. ולכך כותבים שד"י במזוזה.
11. ובספר מהרי"ל³⁰: אמר מהר"ש: הרוצה לילך מחוץ לעיר, כשיוצא מפתח ביתו יניח ידו על המזוזה ויאמר: בשמך טל אטלה. כי "טל" בגימטרי' כוז"ו, והוא השם שכתוב על המזוזה מבחוץ כנגד שם ארבע אותיות, כי הוא אותיות שניות אחר אותיות דשם ארבע באלפ"א בית"א.

²³ תולדות אדם וחוה נתיב כ"א חלק ו'.

²⁴ ל"ו. הלכות מזוזה.

²⁵ סימן תמ"ה.

²⁶ מצוה קנ"ד.

²⁷ סימן רפ"ה.

²⁸ [ס"ז] והוא רחום.

²⁹ חלק א' - פתיחה.

³⁰ (מנהגים) ליקוטים.

12. ספר הפרנס³¹: מנהג פשוט שכותבין על המזוזות מבחוץ כנגד ריוח שבין פרשה לפרשה שדי וכן כנגד ה' אלקינו ה' אחד המתחלף באלף בית [והוא האותיות שניות לאותות ה' אלהינו ה' כוז"ו במוכס"ז כוז"ו] וכו' עכ"ל ס"ה רמז [כ"ג]:
13. ספר מצוות גדול³²: מנהג פשוט שכותבין על המזוזת מבחוץ כנגד הריוח שבין פרשה לפרשה ש - די, וכן כותבין כנגד ה' א - להינו \ה' אחד\ שם המתחלף באלף בי"ת והוא האותיות שניות לאותיות ה' א - להינו ה' כוז"ו במוכס"ז כוז"ו וכו'
14. הגהות מיימוניות³³: וכן כותבין כנגד ה' אלהינו ה' אחד שם המתחלף מהן בא"ב שהוא כוז"ו במוכס"ז כוז"ו ונהגו להפך האותיות להיפך מכתיבת המזוזת כדי שיגיע כל אות כנגד אות שהוא מתחלף בו ע"כ:
15. ראבי"ה³⁴: למה במזוזת י"ד פסוקים בלא שמע כנגד השם של י"ד אותיות היוצא משמע.
16. הלכות קטנות לרא"ש - בהלכות מזוזת³⁵: וכן נהגו לכתוב באשכנז ובצרפת כנגד ה' אלקינו ה' מבחוץ שם של י"ד והם סמוכות לאותיות של ה' אלקינו ה' באלפא ביתא וכו'
17. ובטור - יורה דעה³⁶: וכן נוהגים באשכנז ובצרפת לכתוב מבחוץ כנגד ה' אלהינו ה' שם של י"ד אותיות הסמוכות לאותיות של ה' אלהינו ה' באלפא ביתא והם כוזו במוכסז כוזו וכו' ספר העיקרים³⁷: וכן כוז"ו במוכס"ז הוא כנוי לה' אלהינו בחלוק כל אות מה' אלהינו באות הבא אחריה באל"ף בי"ת, כי יחליפו יו"ד בכ"ף וה"א בוי"ו וכו'
18. שולחן ערוך: עוד נוהגין לכתוב מבחוץ: כוז"ו במוכס"ז כוז"ו נגד ה' אלהינו ה' ויהפוך אלה האותיות מכתיבת המזוזת, כדי שיגיע כל אות נגד האות שמתחלף בו באלפ"א בית"א וכו' וע"ע בנושאי כלים.

למנ"ר

רש"ש - מס' עוקצין³⁸: כל הגלעינין. פי' הרע"ב כמו גרעינין. כי אותיות למנ"ר מתחלפות זה בזה, עי' ביאור ד"ה³⁹ לרי"ו:

א"ח ב"ז

רבינו בחיי - פרשת לך לך: ויש בזה התעוררות ורמז במלת "תנור" בחלוק תי"ו בטי"ת, (באלפ"א ביתא של א"ח ב"ז), ועל כן הזכיר בכאן "תנור עשן" שהוא הכלי המקבל האש, וזהו רמז לכח הנקבות, "ולפיד אש" הוא הזכרות, וזהו שכתוב: "אשר עבר" ולא אמר אשר עברו, וזהו לשון "כרת ה' את אברם ברית", כי השכינה שהוא הברית העביר בין הבתרים.

³¹ סימן תי"ט.

³² עשין - סימן כ"ג.

³³ פרק ה'.

³⁴ תשובות וביאורי סוגיות - סימן אלף ק"נ.

³⁵ סימן י"ח.

³⁶ סימן רפ"ח.

³⁷ מאמר ב' פרק כ"ח.

³⁸ פרק ב' משנה ב'.

³⁹ (א' ד' א').

חילופי העברית והארמית

מ"כ⁴⁰: ישנן מספר אותיות מתחלפות:

ז בעברית נהפך ל – ד בארמית = זהב – דהב
צ בעברית נהפך ל – ט בארמית = עצה – עיטא
צ בעברית נהפך ל – ע בארמית = ביצה – ביעא
ש בעברית נהפך ל – ת בארמית = שור – תור.

א

א = ב, א"ב ג"ד

א = ה, אהו"י, אמות קריאה; אהח"ע, אותיות מוצא, גרון

א = ו, אהו"י, אמות קריאה

א = ח, אח"ס בט"ע; אהח"ע, אותיות מוצא, גרון

א = ט, א"ט ב"ח

א = י, אהו"י, אמות קריאה; אי"ק בכ"ר, מספר קטן

א = ל, א"ל ב"מ

א = ס, אח"ס בט"ע

א = ע, אהח"ע, אותיות מוצא, גרון

א = ק, אי"ק בכ"ר, מספר קטן

א = ת, א"ת ב"ש

ב

ב = א, א"ב ג"ד

ב = ג, אבג"ד

ב = ו, בומ"פ, אותיות מוצא, שפתיים

ב = ח, א"ט ב"ח

ב = ט, אח"ס בט"ע

ב = כ, אי"ק בכ"ר, מספר קטן

ב = מ, בומ"פ, אותיות מוצא, שפתיים; א"ל ב"מ

ב = ע, אח"ס בט"ע

ב = פ, בומ"פ, אותיות מוצא, שפתיים

ב = ר, אי"ק בכ"ר, מספר קטן

ב = ש, א"ת ב"ש

ג

ג = ב, אבג"ד

ג = ד, א"ב ג"ד

ג = ז, א"ט ב"ח ג"ז

ג = י, גיכ"ק, אותיות מוצא, חיר; אח"ס בט"ע גי"פ

ג = כ, גיכ"ק, אותיות מוצא, חיר

ג = ל, אי"ק בכ"ר גל"ש, מספר קטן

ג = נ, א"ל ב"מ ג"נ ד"ס

ג = פ, אח"ס בט"ע גי"פ

ג = ק, גיכ"ק, אותיות מוצא, חיר

ג = ר, א"ת ב"ש ג"ר

ג = ש, אי"ק בכ"ר גל"ש, מספר קטן

ד

ד = ג, א"ב ג"ד

ד = ה, אבגד"ה

ד = ו, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו

ד = ז, רמב"ן לפרשת וזאת הברכה, חילופי העברית והארמית

ד = ט, דטלנ"ת, אותיות מוצא, לשון

ד = כ, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ

ד = ל, דטלנ"ת, אותיות מוצא, לשון

ד = מ, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת, מספר קטן

ד = נ, דטלנ"ת, אותיות מוצא, לשון

ד = ס, א"ל ב"מ ג"נ ד"ס

ד = צ, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ

ד = ק, א"ת ב"ש ג"ר ד"ק

ד = ר, ר' חיים פלטיאל לפרשת אמור

ד = ת, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת, מספר קטן

ה

ה = א, אהו"י, אמות קריאה; אהח"ע אותיות מוצא, גרון

ה = ד, אבגד"ה

ה = ו, א"ב ג"ד ה"ו

ה = ח, אותיות מוצא, גרון

ה = י, אהו"י, אמות קריאה

ה = ל, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק

ה = נ, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך, מספר קטן; א"ט ב"ח ג"ז ד"ו הנ"ך לערוך

ה = ע, אותיות מוצא, גרון; א"ל ב"מ ג"נ ד"ס ה"ע

ה = צ, א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"צ

ה = ק, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק

ה = ר, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך, מספר קטן; א"ט ב"ח ג"ז ד"ו הנ"ך לערוך

ו = א, אהו"י, אמות קריאה

ו = ב, בומ"פ, אותיות מוצא, שפתיים

ו = ד, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו

ו = ה, א"ב ג"ד ה"ו

ו = ז, אבגדהו"ז

ו = י, אהו"י, אמות קריאה

ו = מ, בומ"פ, אותיות מוצא, שפתיים; אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק ומ"ר

ו = ס, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם, מספר קטן

ו = פ, בומ"פ, אותיות מוצא, שפתיים; א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"צ ו"פ; א"ל ב"מ ג"נ ד"ס ה"ע ו"פ

ו = ר, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק ומ"ר

ו = ם, אי"ק בכ"ר גל"ש גמ"ת הנ"ך וס"ם, מספר קטן

ז = ג, א"ט ב"ח ג"ז

ז = ד, רמב"ן לפרשת וזאת הברכה, חילופי העברית והארמית

ז = ו, אבגדהו"ז

ז = ח, א"ב ג"ד ה"ו ז"ח

ז = נ, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק ומ"ר זנש"ת

ז = ס, זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים

ז = ע, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך, ו"ס, ז"ע, מספר קטן; א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"צ ו"פ ז"ע

ז = צ, זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים; א"ל ב"מ ג"נ ד"ס ה"ע ו"פ ז"צ

ז = ר, זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים

ז = ש, זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים; אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק ומ"ר זנש"ת

ז = ת, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק ומ"ר זנש"ת

ז = י, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן, מספר קטן

ח

ח = א, אח"ס בט"ע

ח = ב, א"ט ב"ח

ח = ה, אהח"ע, אותיות מוצא, גרון

ח = ז, א"ב ג"ד ה"ו ז"ח

ח = ט, אבגדהוזח"ט

ח = כ, אבן עזרא פרשת שמיני

ח = ס, א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"צ ו"פ ז"ע ח"ס; אח"ס בט"ע

ח = ע, אהח"ע, אותיות מוצא, גרון

ח = פ, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן חפ"ף, מספר קטן

ח = ק, א"ל ב"מ ג"נ ד"ס ה"ע ו"פ ז"צ ח"ק

ט

ט = א, א"ט ב"ח

ט = ב, אח"ס בט"ע

ט = ד, דטלנ"ת, אותיות מוצא, לשון

ט = ח, אבגדהוזח"ט

ט = י, א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י

ט = ל, דטלנ"ת, אותיות מוצא, לשון

ט = נ, דטלנ"ת, אותיות מוצא, לשון; א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"צ ו"פ ז"ע ח"ס ט"נ

ט = ע, אח"ס בט"ע

ט = צ, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן חפ"ף טצ"ץ, גם בחילופי העברית והארמית

ט = ר, א"ל ב"מ ג"נ ד"ס ה"ע ו"פ ז"צ ח"ק ט"ר

ט = ת, דטלנ"ת, אותיות מוצא, לשון

י

י = א, אהו"י, אמות קריאה

י = ג, גיכ"ק, אותיות מוצא; אח"ס בט"ע גי"פ

י = ה, אהו"י, אמות קריאה

י = ו, אהו"י, אמות קריאה

י = ט, א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י

י = כ, אבגדהוזחטי"כ

י = מ, א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"צ ו"פ ז"ע ח"ס ט"נ י"מ

י = פ, אח"ס בט"ע גי"פ

י = צ, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו י"צ

י = ק, אי"ק בכ"ר, מספר קטן

י = ש, א"ל ב"מ ג"נ ד"ס ה"ע ו"פ ז"צ ח"ק ט"ר י"ש

כ

כ = ב, אי"ק בכ"ר, מספר קטן

כ = ג, גיכ"ק, אותיות מוצא, חיר

כ = ד, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ

כ = ח, אבן עזרא פרשת שמיני

כ = י, אבגדהוזחטי"כ

כ = ל, א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י כ"ל; א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"צ ו"פ ז"ע ח"ס ט"נ י"מ כ"ל

כ = פ, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו י"צ כ"פ

כ = צ, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ

כ = ק, גיכ"ק, אותיות מוצא, חיר

כ = ר, אי"ק בכ"ר, מספר קטן

כ = ת, א"ל ב"מ ג"נ ד"ס ה"ע ו"פ ז"צ ח"ק ט"ר י"ש כ"ת

ל = א, א"ל ב"מ

ל = ג, אי"ק בכ"ר גל"ש, מספר קטן

ל = ד, דטלנ"ת, אותיות מוצא, לשון

ל = ה, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק

ל = ט, דטלנ"ת, אותיות מוצא, לשון

ל = כ, א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י כ"ל; א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"צ ו"פ ז"ע ח"ס ט"נ י"מ כ"ל

ל = מ, אבגדהוזחטיכל"מ, למנ"ר

ל = נ, דטלנ"ת, אותיות מוצא, שפתיים, למנ"ר

ל = ע, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו י"צ כ"פ ל"ע

ל = ק, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק

ל = ר, רמב"ן לפרשת משפטים, למנ"ר

ל = ש, אי"ק בכ"ר גל"ש, מספר קטן

ל = ת, דטלנ"ת, אותיות מוצא, לשון

מ

מ = ב, בומ"פ, אותיות מוצא, שפתיים; א"ל ב"מ

מ = ד, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת

מ = ו, בומ"פ, אותיות מוצא, שפתיים; אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק ומ"ר

מ = י, א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"צ ו"פ ז"ע ח"ס ט"נ י"מ

מ = ל, אבגדהוזחטיכל"מ, למנ"ר

מ = נ, א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י כ"ל מ"נ, למנ"ר

מ = ס, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו י"צ כ"פ ל"ע מ"ס

מ = פ, בומ"פ, אותיות מוצא, שפתיים

מ = ר, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק ומ"ר, למנ"ר

מ = ת, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת, מספר קטן

נ = ג, א"ל ב"מ ג"נ ד"ס

נ = ד, דטלנ"ת, אותיות מוצא, שפתיים

נ = ה, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך, מספר קטן; א"ט ב"ח ג"ז ד"ו הנ"ך לערוך

נ = ז, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק ומ"ר זנש"ת

נ = ט, דטלנ"ת, אותיות מוצא, שפתיים

נ = ל, דטלנ"ת, אותיות מוצא, שפתיים, למנ"ר

נ = מ, א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י כ"ל מ"נ, למנ"ר

נ = ס, אבגדהוזחטיכלמנ"ס

נ = ר, למנ"ר

נ = ש, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק ומ"ר זנש"ת

נ = ת, דטלנ"ת, אותיות מוצא, שפתיים; אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק ומ"ר זנש"ת

נ = ך, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך, מספר קטן; א"ט ב"ח ג"ז ד"ו הנ"ך לערוך

o

o = א, אח"ס בט"ע

o = ד, אל"ב"מ ג"נ ד"ס

o = ו, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם

o = ז, זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים

o = ח, אח"ס בט"ע

o = מ, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו י"צ כ"פ ל"ע מ"ס

o = נ, אבגדהוזחטיכלמנ"ס

o = ע, א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י כ"ל מ"נ ס"ע

o = צ, זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים

o = ר, זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים

o = ש, זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים

o = ם, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם, מספר קטן

ע

ע = א, אהח"א, אותיות מוצא, גרון

ע = ב, אח"ס בט"ע

ע = ה, אהח"ע, אותיות מוצא, גרון; א"ל ב"מ ג"נ ד"ס ה"ע

ע = ז, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן; א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"צ ו"פ ז"ע

ע = ח, אהח"ע, אותיות מוצא, גרון

ע = ט, אח"ס בט"ע

ע = ל, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו י"צ כ"פ ל"ע

ע = ס, א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י כ"ל מ"נ ס"ע

ע = פ, אבגדהוזחטיכלמנסע"פ

ע = צ, ע"פ חילופי העברית והארמית

ע = ן, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן, מספר קטן

פ

פ = ב, בומ"פ, אותיות מוצא, שפתיים

פ = ג, אח"ס בט"ע גי"פ

פ = ו, בומ"פ, אותיות מוצא, שפתיים; א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"צ ו"פ; א"ל ב"מ ג"נ ד"ס ה"ע ו"פ

פ = ח, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן חפ"ף, מספר קטן

פ = י, אח"ס בט"ע גי"פ

פ = כ, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו י"צ כ"פ

פ = מ, בומ"פ, אותיות מוצא, שפתיים

פ = ע, אבגדהוזחטיכלמנסע"פ

פ = צ, א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י כ"ל מ"נ ס"ע פ"צ

פ = ק, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן חפ"ף, מספר קטן

צ

צ = ד, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ

צ = ה, א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"צ

צ = ז, זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים; א"ל ב"מ ג"נ ד"ס ה"ע ו"פ ז"צ

צ = ט, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן חפ"ף טצ"ץ, מספר קטן, חילופי העברית והארמית

צ = י, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו י"צ

צ = כ, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ

צ = ס, זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים

צ = ע, חילופי העברית והארמית

צ = פ, א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י כ"ל מ"נ ס"ע פ"צ

צ = ק, אבגדהוזחטיכלמנסעפצ"ק

צ = ר, זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים

צ = ש, זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים

צ = ץ, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן חפ"ף טצ"ץ, מספר קטן

ק

ק = א, אי"ק בכ"ר, מספר קטן

ק = ג, גיכ"ק, אותיות מוצא, חיך

ק = ד, א"ת ב"ש ג"ר ד"ק

ק = ה, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק

ק = ח, א"ל ב"מ ג"נ ד"ס ה"ע ו"פ ז"צ ח"ק

ק = י, אי"ק בכ"ר, מספר קטן

ק = כ, גיכ"ק, אותיות מוצא, חיך

ק = ל, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק

ק = צ, אבגדהוזחטיכלמנסעפצ"ק

ק = ר, א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י כ"ל מ"נ ס"ע פ"צ ק"ר

ק = ת, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו י"צ כ"פ ל"ע מ"ס ק"ת

ק = ץ, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו ה"נ ך י"צ כ"פ ל"ע מ"ס ק"ץ ערוך

ר

ר = ב, אי"ק בכ"ר

ר = ג, א"ת ב"ש ג"ר ד"ק

ר = ד, ר' חיים פלטיאל לפרשת אמור

ר = ו, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק ומ"ר

ר = ז, זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים

ר = ט, א"ל ב"מ ג"נ ד"ס ה"ע ו"פ ז"צ ח"ק ט"ר

ר = כ, אי"ק בכ"ר

ר = ל, רמב"ן לפרשת משפטים, למנ"ר

ר = מ, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק ומ"ר, למנ"ר

ר = נ, למנ"ר

ר = ס, זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים

ר = צ, זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים

ר = ק, א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י כ"ל מ"נ ס"ע פ"צ ק"ר

ר = ש, אבגדהוזחטיכלמנסעפצקר"ש; זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים; א"ט ב"ח ג"ז ד"ו י"צ כ"פ ל"ע
מ"ס ק"ת ר"ש

ר = פ, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו ה"ך י"צ כ"פ ל"ע מ"ס ק"ץ ר"ף ערוך

ש

ש = ב, א"ת ב"ש

ש = ג, אי"ק בכ"ר גל"ש, מספר קטן

ש = ז, זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים; אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק ומ"ר זנש"ת

ש = י, א"ל ב"מ ג"נ ד"ס ה"ע ו"פ ז"צ ח"ק ט"ר י"ש

ש = ל, אי"ק בכ"ר גל"ש, מספר קטן

ש = נ, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק ומ"ר זנש"ת

ש = ס, זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים

ש = צ, זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים

ש = ר, אבגדהזחטיכלמנסעפצקר"ש; זסצר"ש, אותיות מוצא, שיניים; א"ט ב"ח ג"ז ד"ו י"צ כ"פ ל"ע
מ"ס ק"ת ר"ש

ש = ת, א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י כ"ל מ"נ ס"ע פ"צ ק"ר ש"ת, אף בחילופי העברית והארמית

ש = נ, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו ה"ח י"צ כ"פ ל"ע מ"ס ק"ץ ר"ף ש"ן ערוך

ת

ת = א, א"ת ב"ש

ת = ד, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת; דטלנ"ת, אותיות מוצא, שפתיים

ת = ז, אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק ומ"ר זנש"ת

ת = ט, דטלנ"ת, אותיות מוצא, שפתיים

ת = כ, א"ל ב"מ ג"נ ד"ס ה"ע ו"פ ז"צ ח"ק ט"ר י"ש כ"ת

ת = ל, דטלנ"ת, אותיות מוצא, שפתיים

ת = מ, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת, מספר קטן

ת = נ, דטלנ"ת, אותיות מוצא, שפתיים; אח"ס בט"ע גי"פ דכ"צ הל"ק ומ"ר זנש"ת

ת = ק, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו י"צ כ"פ ל"ע מ"ס ק"ת

ת = ש, א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י כ"ל מ"נ ס"ע פ"צ ק"ר ש"ת, אף בחילופי העברית והארמית

ת = ם, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו הנ"ך י"צ כ"פ ל"ע מ"ס ק"ץ ר"ף ש"ן ת"ם לערוך

ר

ר = ה, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך, מספר קטן

ר = נ, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך, מספר קטן

ם

ם = ו, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם

ם = ס, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם

ם = ת, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו הנ"ך י"צ כ"ף ל"ע מ"ס ק"ץ ר"ף ש"ן ת"ם לערוך

I

| = ז, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן

| = ע, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן

| = ש, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו הנ"ך י"צ כ"פ ל"ע מ"ס ק"ץ ר"ף ש"ן ערוך

ף

ף = ח, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן חפ"ף

ף = פ, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן חפ"ף

ף = ר, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו הנ"ך י"צ כ"פ ל"ע מ"ס ק"ץ ר"ף ערוך

ץ

ץ = ט, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן חפ"ף טצ"ץ

ץ = צ, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן חפ"ף טצ"ץ

ץ = ק, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו הנ"ך י"צ כ"פ ל"ע מ"ס ק"ץ ערוך

בעניין חילופי אותיות

שיטות שונות של אותיות מתחלפות מצאנו בחז"ל עם ראשונים. רובם מושרשים בסדרי א"ב רבים, מלבד סדר אבג"ד הידוע. א"ב אחר מפורסם ביותר מוכר כסדר אתב"ש. גם אי"ק בכ"ר ידוע בכינוי מספר גדול או מספר קטן. השאר ידועים פחות. שיטה נוספת מצאנו ברש"י⁴¹ פרשת קדושים: לא תלך רכיל – אני או' על שם שכל משלחי מדיינים ומספרי לשון הרע הולכים בבתי רעיהם לרגל מה יראו רע או ישמעו רע לספר בשוק נקראים הולכי רכיל, הולכי רגילה, אֶשְׁפִּיֶמֶנ"ט. וראייה לדבריי שלא מצינו רכילות שאין כתוב בלשון הליכה, לא תלך רכיל, הולך רכיל, הולכי רכיל נחש' וברז', ושאר לשון הרע אין כתוב בו הליכה, כגון מלושני בסתר רעהו, לשון רמייה, לשון מדברת גדולות, לכך אני אומ' שהלשון לשון הולך ומרגל, שהכ"ף נחלפת בגימ"ל, שכל האותיות שמוצאיהם אחד מתחלפות זו בזו, בי"ת בפ"ה ו[ב]ויו, גימל בכף, וקוף בכף, (צדי?)⁴² בלמד וריש, זיין בצדי וכן וירגל בעבדך, ריגל ותר מה לומ' רעה עלי, וכן לא רגל על לשונו, וכן רוכל הסוחר, ומרגל אחר כל סחורה וכל המוכר בשמים להתקשט בהם הנשים על שם שמחזר תמיד בעיירות נקרא רוכל לשון רוגל.

מלבד כל אלה הכללים, מסתבר שישנם חילופים פרטיים ובודדים אחרים, מאותיות שונות אחרות. אפשרות תחליפי האותיות מצורפת אל אפשרות שבהיפוכי אותיות, כעניין המפורש ברש"י - איוב: ירמון - כמו ירמזון כמו שמלה שלמה: ובפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) פרשת בראשית: מרחפת על פני המים. כמו על גוזליו ירחף, והוא יעופף מלשון מפרחת, כמו שלמה שמלה... ושם פרשת שמות: ד"א חרבה. חברה, שנתחברו ישראל לאביהן שבשמים, כמו שלמה שמלה. ושם פרשת תזריע: ושלשתן מפסוק הזה וזכור את בוראיך בימי בחורותיך קרי ביה בוראיך שאתה עתיד ליתן דין וחשבון לפניו. וקרי ביה באריך כגון שמלה ושלמה... פרשת פינחס: שוחם הוא חושים שבפרשת ויגש כמו כשב כבש. פרשת וזאת הברכה: דבאך דאבך כמו שמלה שלמה... ובשכל טוב - פרשת ויחי: פחז כמים. כלומר חפז מלשון חפזון, כמו כשב כבש... אבן עזרא פרשת - כי תצא: ויתכן להיות מלת נחשלים כמו נחלשים, וכן כבש כשב. פרשת כי תבוא: לזעוה - הפוך, כמו כבש וכשב: ישעיהו: יש אומרים סאון... יש אומר שהוא הפוך מן אסון, כמו כשב וכבש... שם: וטעם בלהות בהלות, הפוך כמו כשב וכבש: שם: ובמלכים סחיש ובישעיה שחים, כמו כבש כשב, והטעם אחד: ושם: חדל... ויתכן היות המלה הפוכה כמו כבש כשב מגזרת חלדי... שם תהלים⁴³: וחלדי כמו חדל ככבש וכשב ושמלה ושלמה: ושם משלי: לעלוקה כמו עוות וראוי להיות עקולה מן משפט מעוקל והיא תהפך כמו כשב כבש ירעף יערוף.

בקונטרס שמכונה "הפך בה", הביא קמ"ג לשונות מקרא אשר מתפרשות דרך תיבה ושורש הפוך כאלה הנזכרים. לענ"ד מסתבר שאלו מן הדברים אשר אין להם שיעור, כאשר באמת שייכות, קשר וכפילות אשר בין השורשים בלשון הקודש בלתי מוגבל, עד כי יצטמצם מספר אבות תולדותיהם וכללי פרטיהם להתמעט בחשבון סך כולם פחות ופחות, כאשר בתכליתם יגיעו וירדו וייהפכו באופן המברר שהשם אחד ושמו אחד, ואין עוד מלבדו, ואפס זולתו, וע"ד הכפילויות שבפרשיות תורה וענייניה הנ"ל בדברינו.

⁴¹ http://alhatorah.org/Commentators:Rashi_Leipzig_1/Vayikra_19

⁴² שם בהערות: קשה לקרוא מלה זו, ונראה שהועבר עליה קולמוס. בכ"י מינכן 5, ברלין 1221, ויימר 651, פריס 154, פריס 155, ברלין 1222, ברלין 121, פריס 157, מופיע כאן "נו"ן", ועיין רש"י ישעיהו י"ג:כ"ב, כ"א:ט"ו.

⁴³ פרק ל"ט פסוק ו'.

מ"מ, חילופי אותיות והיפוכיהם מצורפים, מביא לידי גילויים גדולים וידיעות רבות משמעות, כלפי כוונות תורניות מוסתרות, ומושגים מקראיים נשגבים ונעלמים. מ"מ שאלה חשובה היא לגבי כל אותם דרכי החילוף, כמה מהם מוכרים ומוסמכים בפשוטו של מקרא ממש. שיטת תחילפי אותיות שלא מושרשת ומעוגנת תוך פשוטו של מקרא, לא תוכל לפרש בפשוטו, מפני שאין הפשט יודעה ומכירה, ורק דרך ידועה ומבוררת מפשוטו, תוכל גם לבאר מקומות אחרים באופן ההוא עצמו.

בפשטות, ודאי הוא שקיימים חילופי אותיות אף בפשט, ע"ד רש"י הנ"ל שבפרשת קדושים. אתב"ש מפורשת אצל לשון רש"י ירמיהו: ששך - הוא בבל בא"ת ב"ש... לב קמי - כשדים בגימ' דא"ת ב"ש... ששך - בבל בגי' דא"ת ב"ש: גם אלב"ם מביא רש"י ישעיהו: ובגימ' של אותיות אלב"ם טבאל הוא רמלא ט"ר ב"ם א"ל בן טבאל בן רמלא: אף גם אטב"ח נזכרת אצלו ביחזקאל: אבחת חרב - יש פותרין טבחת טי"ת תחת אל"ף בא"ט ב"ח... רש"י - מס' סוכה⁴⁴: וגימטריאות - דברים הלמדין בלשון גימטריא, כגון: שש"ך - בבל בא"ת ב"ש, כשדים - לב קמי בא"ת ב"ש, סהדה - מנן בא"ט ב"ח... ברד"ק - יחזקאל: לכן, ונתתיך לבג לגוים - לבג כתיב וענינו מאכל כמו פת בג וקרי לבז והענין אחד כי המאכל הוא משל על הבזה והגימ'ל והזי"ן מתחלפין באלפא ביתא דא"ט ב"ח... כה אמר ה' גה גבול - גה כמו זה וכן ת"י דין תחומה והגימ'ל זי"ן באלפא ביתא דאטב"ח וכמוהו לבג לבז: שם תהלים⁴⁵: הכל סר... ויש מפרשים כמו סג, כמו שאמר בספר השני כלו סג, והוא מן נסגו אחר, והענין אחד, והגימ'ל רי"ש בא"ת ב"ש ג"ר. בס' מדרש שמואל על אבות⁴⁶: והריטב"א כתב שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי, יש אומרים אזכיר כמו תזכיר בחילוף אל"ף בתי"ו באותיות א"ת ב"ש ונכון הוא עכ"ל.

מתוך דברי רס"ג בפירושו לישעיה...⁴⁷ ותרגומו: הקרוב ב'בן טבאל' שהוא בן רמליהו, [וזה] ממנהגם שיחליפו השמות לפעמים [בגימ'טריא, כמו שהחליפו בבל - ששך בא"ת ב"ש, וכמו כן כשדים - לב קמי, וכמו כן בן טבאל - בן רמלא באלב"ם. וזה ממה שיורה שהשימושים הללו כולם קדומים. עכ"ד.

בפרט⁴⁸, בעל מחבר תורה תמימה הביא חילופי אותיות רבות שמצא במקרא, אשר מאריך בהם בדוגמאות רבות, כמבואר בהערות תורה תמימה, ובספרו הנקרא תוספת ברכה ומקור ברוך. ברם לא עסק כמעט בסדרי א"ב אלו הנ"ל, כ"א ביתר אופני החילופים.

סדרי הא"ב של אי"ק בכ"ר⁴⁹, אח"ס בט"ע, עדיין לא מצאנו מפורשים אצל מפרשי פשוטי המקראות כמעט. אך יש לשער שבוודאי יימצאו, ושיטת אי"ק בכ"ר ביותר, ביגיעה וחיפוש אחריהם. בספר

⁴⁴ דף כ"ח א'.

⁴⁵ פרק י"ד פסוק ג'.

⁴⁶ פרק שלישי משנה ז'.

⁴⁷ ועיין <https://forum.otzar.org/viewtopic.php?t=33077>, https://www.academia.edu/12013752/Studies_in_Linguistics_from_the_School_of_Menahem_Ben_Saruq עמ' 23, http://www.tora.us.fm/tnk1/messages/prqim_t1009_3.html

⁴⁸ עיין ספר גנת אגוז שמרחיב בסוד דרכי התמורה והתחלפות של אותיות. אור זרוע לצדיק כ"א ב'.

⁴⁹ ראה <http://asif.co.il/download/kitvey-et/k%208/m%20am%207/13.pdf>, ליקוטי שושן עמ' 572. ר' חיים פלטיאל - פרשת וישלח: ויותר יעקב לבדו. כמו לכדו, שהניח פכים קטנים, ב' וכו' מתחלפים. וכו' בשאר רבותינו בעלי התוספות ועוד. רבי אליהו מזרחי: והוא שבוש בלי ספק, כי אין כח לדרוש "אל תקרי" אלא לתנאים ולאמוראים בלבד, אבל חוץ מהם, אפילו הגאונים, אין כח בידם לעשות זה. ובתורה תמימה הערות: ויתכן דסמך לדרוש שנשאר על פכין דדריש לבדו כמו לכדו, בחלוף אותיות בכל"ם, כנודע, וכמו באמרם - כאמרם, וכדומה.

עשרה מאמרות⁵⁰: אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך כי קודם בריאת העולם היה הגואל האחרון נקרא בשמו כדכתיב לפני שמש ינון וכשנחליף שני נוני"ן בשני ההי"ן באלפא ביתא רבתי של אי"ק בכ"ר הוא שמו של הקב"ה יש אם למקרא. ע"כ.

סמך לדבר אשר אמנם סדרי א"ב אלו המוזכרים נוגעים בפשוטו של מקרא, יש למצוא במנהג קדמון המתואר בגמרא שבת⁵¹ שהיו מלמדים תשב"ר אלו הא"ב כולם. וע' עלי תמר - מגילה⁵² המאריך בתופעה הזו, והוסיף: ויש לציין בזה את מנהג תימן כפי שכתוב בסערת תימן⁵³ וז"ל, המורה מקבל בתינוקות ללמוד מגיל חמש שנים ועד שנים עשר ומחלק אותם קבוצות קבוצות. בני הגיל הקטן נותנים ביד כל אחד לוח של עץ וכותבים בשיטה ראשונה אבג"ד וכו', ובשיטה שניה א"ת ב"ש וכו' ובשלישית אח"ס בט"ע וכו' ברביעית אלב"ם בכדס וכו' ובחמישית אטבח וכו' ובשישית איק בכר. ומלמדים הילד צורת האותיות ושמותם וחיבורם והגיונם וכו'. ע"כ. ויש לציין עוד מצפונות יהודי תימן⁵⁴, מיזד לארץ הקודש⁵⁵, בהנהגות מלמדים⁵⁶. מדובר אמנם במנהג עתיק, כפי היוצא מלשון האבן עזרא בס' העיבור⁵⁷: המאזנים ידוע, כי שלשים מגזרת שלשה, כי העשרה והמאה והאלף הם כמו אחד, והיא חשבון אי"ק בכ"ר שילמדו הנערים בספרים, וכן הכל... מסתבר אפוא שהמנהג נמשך כבר מימות רבותינו בעלי התלמוד כנ"ל ברצף, עד דורותינו האחרונים.

מציאת תגלית של עניינים נפלאים בדבר מ"כ⁵⁸ לחכם אחד, המצביע דרך פשט על מילים רבות אשר קשורות מצד סדר אי"ק בכ"ר, כגון:

1. נשא = נשק/נסק	5. אך = רק
2. אמל = קמל	6. אלה = קלה/קלל
3. מלא = מלק	7. ארה = קבה
4. ישיש = קשיש	8. רב = כור

⁵⁰ מאמר אם כל חי - חלק ג' סימן ל"ה. ועי' מהרש"א חידושי אגדות מס' נדרים ל"ט ב': אבל לפני שמש דהיינו קודם שנברא עולם לא היה נקרא שם משיח כולו בשם הוי"ה אלא ינון שמו ברמז ע"ש ההוי"ה שיש בו י"ו וגם ב' נוני"ן תחת ב' ההי"ן שבשם ההוי"ה... ושם מס' סנהדרין דף צ"ח ב': וינון שמו ע"ש שררה ומלכות כמ"ש המפרשים וע"ש שם בן ד' אותיות כי ב' נונין במקום ב' ההי"ן [בא"ט ב"ח] וכדאמרין פ' הספינה משיח נקרא ע"ש של הקדוש ברוך הוא שנאמר זה שמו אשר יקראו ה' צדקנו, וחנינה שמו וגם בשם זה יש בו שם ד' בחילוף נ' אחד בה' באי"ק בכ"ר ויהיה באותיותיו חן ה'... ובס' מראית עין, דף על דף.

⁵¹ ק"ד א'.

⁵² פרק א' הלכה ט'.

⁵³ עמוד ק"ט פרק אורחות חיים ומנהגים.

⁵⁴ עמוד 74. ע"ע מצנעא עד ציון עמ' 17,

⁵⁵ עמ' 189, ויחי יוסף עמ' שכ"ב.

⁵⁶ בעמ' 4, מקורות לתולדות החינוך בישראל ד' עמוד קפ"ג. נטעי גבריאל עמוד קכ"ט.

⁵⁷ א' ב'.

⁵⁸ רבי שמואל לוינזון ע"ש רבי משה לובצקי, קולמוס 62 עמ' 12, ושם 66 בעמ' 18,

9. בור = כרה
10. בריא = כרים
11. רב = רך
12. נקב = נקר
13. בוק = ריק
14. בקע = קרע
15. עזב = עזר
16. בתר = כרת
17. ברה = כרה
18. חבל = חגר = חבש/חשב = חרש/חשר/רחש
19. בטח/חטב/טבח = חצב = חרט = חרץ/רחץ/רצח
20. רהט = רץ
21. נטר = נצר
22. גמל = שלם
23. גלימה = שמלה
24. דך – מך
25. במה = רמה
26. שחוח = שפוף
27. שים = שית
28. נהג = נהל
29. אגודה = אלומה
30. גדד = מלל
31. נגד = מול
32. שיש = גיל
33. שש/שיש = גלל

גילויים משופעים פשוטים וברורים לפנינו, החושפים אפס קצהו מתורה שלמה, ובאמת תמה רבה היא, איך לא מצאנום בשום מקום אחר כמעט, בראשונים או באחרונים. מ"מ מסתבר שע"ז הדרך גם בשאר סדרי הא"ב אתב"ש, אטב"ח, אח"ס בט"ע, אלב"ם, ייתכן לגלות שיטות שלימות ומורחבות תוך פשוטו של מקרא, באופנים מיוחדים לכל סדר א"ב בפ"ע.

עכ"פ, יש לעיין היטב אפוא בכל אופני החילופים, איזו מהם יוצאת מפשוטו, ואיזו מהם בגדר מדרש שאינו מופיע בפשט.

אנציקלופדיה תלמודית⁵⁹

כמה מקראות מצאנו שמתפרשים ונדרשים באמצעות אותיות מתחלפות 526.

1. וכן כתבו ראשונים שכל האותיות שמוצאיהן ממקום אחד - דהיינו מן הגרון, או מן השפתיים, או מן החיך, או מן הלשון, או מן השיניים - פעמים הן מתחלפות זו בזו 527, כגון הכתוב: נפשו עמר על ההרים 528, שפירשו שהוא כמו: נפצו 529, וכגון הכתוב: לא תלך רכיל בעמך 530, שפירשו מלשון מרגל 531, וכן אמרו בירושלמי, שלא נמנעו חכמים מלדרוש מלה הכתובה בה' ככתובה בח' 532, ופירשו ראשונים שהוא משום ששתיהן אותיות גרוניות ממוצא אחד, ולכך מתחלפות זו בזו 533, ואף לענין גימטריא* יש שדרשו ח' במקום ה' 534. ויש סוברים שאין כל אותיות שמוצאיהן ממקום אחד מתחלפות 535, אלא שי"ן וסמ"ך, שהן קרובות במבטא 536.
2. וכן אותיות אהו"י, כתבו ראשונים ואחרונים שפעמים הן מתחלפות זו בזו 537, כגון הכתוב: והאיש משתאה לה 538, שיש שפירשו מלשון שהייה 539, שהתחלפה אות ה"א באל"ף 540, וכגון הכתוב: ובנה יאמר 541, שהוא כמו: ובנוח 542, וכגון הכתוב: רעה צאן עבדיך 543, שהוא כמו: רעי 544, וכגון הכתוב: מה הנה לאדם 545, שפירשו כמו: מה היה לאדם 546.
3. וכן אותיות אית"ן, כתבו ראשונים שפעמים הן מתחלפות זו בזו 547, כגון הכתוב: נעשה אדם 548, שפירשו כמו: אעשה אדם 549, וכגון הכתוב: שמן תורק שמך 550, שפירשו כמו: יורק 551.
4. וכן אותיות דלי"ת ורי"ש, כתבו ראשונים שפעמים הן מתחלפות זו בזו 552, כגון הכתוב: כמלך עתיד לכידור 553, שפירשו שהוא כמו: לכידוד, דהיינו ליקידת אש 554.
5. וכן אותיות שי"ן ותי"ו, כתבו ראשונים ואחרונים שפעמים הן מתחלפות זו בזו 555, כגון הכתוב: חרות על הלחת, שפירשו כמו: חרוש 556, בדומה ללשון ארמית 557.
6. וכן אותיות דלי"ת וזי"ן, כתבו ראשונים ואחרונים שפעמים הן מתחלפות זו בזו 558, כגון הכתוב: וכימך דבאך 559, שפירשו מלשון זיבה 560.
7. וכן אותיות בי"ת וגימ"ל, כתבו אחרונים שפעמים הן מתחלפות זו בזו 561, כגון הכתוב: ויהיו מלעבים במלאכי האלהים 562, שפירשו כמו: מלעיגים 563.

---

⁵⁹ כרך ל"ט, [מדות שהתורה נדרשת בהן] טור תקל"ד – תקל"ו [אותיות מתחלפות].

